

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra speciální pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Inkluzivní vzdělávání v lesních mateřských školách

Inclusive education in forest preschool

Barbora Melicharová

Vedoucí práce: Doc. PaedDr. Vanda Hájková, Ph.D.

Studijní program: Speciální pedagogika

Studijní obor: B SPPG (7506R002)

Odevzdáním této bakalářské práce na téma „Inkluzivní vzdělávání v lesních mateřských školách“ potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha 2020

Ráda bych touto cestou poděkovala doc. PaedDr. Vandě Hájkové, Ph.D. za její podnětné připomínky při vedení mé práce a také za čas a energii, kterou mi věnovala. Chtěla bych také poděkovat jednotlivým lesním mateřským školám za spolupráci a své rodině.

ABSTRAKT

Bakalářská práce „Inkluzivní vzdělávání v lesních mateřských školách“ se zabývá ověřením kvality inkluzivního vzdělávání v lesních mateřských školách dle principů a metodiky inkluzivní pedagogiky. Hlavním cílem práce je zjistit v kolika lesních mateřských školách mají zkušenosti s inkluzivním vzděláváním a zda toto vzdělávání odpovídá principům inkluzivní pedagogiky. Teoretická část práce se zabývá vymezením pojmů lesní mateřská škola a inkluzivní vzděláváním. V praktické části jsou uvedeny cíle, metody a výsledky šetření.

KLÍČOVÁ SLOVA

Lesní mateřské školy – přírodní prostředí - inkluzivní vzdělávání – inkluze

ABSTRACT

The Bachelor thesis "Inclusive education in forest kindergartens" deals with the verification of the quality of inclusive education in forest kindergartens according to the principles and methodology of inclusive pedagogy. The main goal of the thesis is to find out how many forest kindergartens have experience with inclusive education and whether this education corresponds to the principles of inclusive pedagogy. The theoretical part of the thesis deals with the definition of the terms forest kindergarten and inclusive education. The practical part presents the goals, methods, and results of the survey.

KEYWORDS

Forest preschool - natural environmental – inklusive education - inclusione

Obsah

I. TEORETICKÁ ČÁST	9
1. Lesní mateřské školy	9
1.1 Vzdělání v lesních mateřských školách	10
1.2 Lesní mateřské školy v Rejstříku škol a školských zařízení.....	11
2. Porovnání lesních mateřských škol a běžných mateřských škol	11
3. Důležitost přírody ve výchově	13
4. Inkluzivní vzdělávání.....	16
5. Principy inkluzivního vzdělávání	17
6. Dítě a žák se speciálními vzdělávacími potřebami	19
7. Podpůrná opatření	19
7.1 Rozdělení podpůrných opatření	20
8. Inkluze v předškolním vzdělávání	22
8. 1 Pedagogická diagnostika.....	24
8. 2 Inkluzivní vzdělávání v lesních mateřských školách.....	25
8.3 Podpůrná opatření v lesních mateřských školách.....	26
II. PRAKTICKÁ ČÁST	27
. Úvod do praktické části	27
9. Vymezení cíle	27
9. 1. Cíl práce.....	27
9. 2. Dílčí cíle.....	27
10. Metodologie výzkumu	28
10. 1. Metodika výzkumného šetření.....	28
10. 2. Výzkumný soubor.....	31
11. Výsledky výzkumného šetření.....	31
11. 1. Výsledek písemného dotazníku	31

11. 2. Výsledky obsahové analýzy školních vzdělávacích programů.....	32
11. 3. Výsledky strukturovaných dotazníků	34
12. Diskuze	43
Závěr	45
Seznam zkratk	47
Seznam použité literatury	48
Internetové zdroje	51
Seznam příloh	53

Úvod

Téma bakalářské práce „*Inkluzivní vzdělávání v lesních mateřských školách*“ jsem si zvolila na základě své předchozí zkušenosti. Během praxe v lesní mateřské škole jsem mohla pozorovat začlenění dívky s Downovým syndromem do kolektivu lesní školy. Na letním táboře v lesní mateřské škole, který jsem vedla, ke mně do skupiny několik dnů docházel chlapec s kombinovaným postižením.

Při pozorování dětí v přírodě se často sama sebe ptám. Pro koho je přirozené prostředí přírody vhodné? Klade někomu, tak velké limity, že by se pro něho stalo nevhodným? Je vzdělávání v lesních mateřských školách vhodné pro každé dítě? Jaká pozitiva by lesní mateřská škola mohla přinést dětem se speciálními vzdělávacími potřebami?

Začlenění dětí se speciálními vzdělávacími potřebami stále častěji probíhá ve školách běžného typu. Jak toto začlenění probíhá v alternativních školách, konkrétně v lesních mateřských školách?

Hlavním cílem mé bakalářské práce je zjistit, kolik lesních mateřských škol má zkušenosti se vzděláváním dětí se speciálními vzdělávacími potřebami, a zda toto vzdělání probíhá dle principů a metodiky inkluzivní pedagogiky.

Bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části se budu věnovat problematice lesních mateřských škol. Zaměřím se na jejich vymezení ve Školském zákoně a popíšu charakteristiku těchto mateřských škol. Porovnáím rozdíly mezi mateřskými školami běžného typu a lesními mateřskými školami. Dále se zaměřím na důležitost přírody pro člověka. V následující části teoretické práce vymezím inkluzivní vzdělávání. Popíšu principy inkluzivního vzdělávání, a také podpůrná opatření. V neposlední řadě se zaměřím na inkluzivní vzdělávání v mateřských školách a způsob, jakým by mělo probíhat v lesních mateřských školách.

Praktickou část své bakalářské práce zaměřím na vlastní výzkum. Budu zjišťovat, kolik lesních mateřských škol má zkušenost se vzděláváním dětí se speciálními vzdělávacími potřebami. V těchto mateřských školách provedu následující

šetření, abych zjistila, zda inkluzivní vzdělávání probíhá dle principů a metodiky inkluzivní pedagogiky.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. Lesní mateřské školy

Na přelomu 19. a 20. století vznikají alternativní školy. Jsou to školy, které se nějakým způsobem liší od běžných typů škol. Rozdíly můžeme najít v organizaci výuky, hodnocení žáka, ale například i v obsahu vzdělávání. Mezi alternativní vzdělávání můžeme zařadit například školy, které učí podle Marie Montessori, Zdravé mateřské školy, školy vzdělávající podle programu Začít spolu a mnoho dalších (Průcha, 2009, s. 176 – 179).

Mezi alternativu k tradičnímu předškolnímu vzdělávání také patří Lesní mateřské školy (dále jen LMŠ). První LMŠ vznikly v Dánsku. Zakladatelkou se stala Ella Flatau. Způsob výchovy a vzdělávání venku se začal šířit i do ostatních evropských zemí například do Švédska a Německa. V Německu ve Flensburgu, vznikla první oficiálně uznaná LMŠ v roce 1993. U nás v Čechách podporovala vznik LMŠ Emilie Strejcová, která založila v roce 2004 venkovní třídu „Semínko“ v Toulcově dvoře. Ale historie venkovní pedagogiky u nás je mnohem starší. Eduard Štorch vybudoval v roce 1926 přírodní školu, Dětskou farmu na Libeňském ostrově v Praze. V roce 2010 v České republice vznikla Asociace lesních mateřských škol, která školy sdružuje. Dnes je v Čechách okolo 120 zařízení, která využívají prvky lesní pedagogiky (Kořátková, 2014, s. 235-237).

Dnes se v praxi můžeme setkat s označením Lesní mateřská škola nebo Lesní klub. Za LMŠ jsou považovány organizace, které jsou vedeny v Rejstříku škola a školních zařízení. Ostatní zařízení nesmí ve svém názvu uvádět „mateřská škola“. LMŠ jsou zakládány neziskovými organizacemi nebo spolky, ale mohou je zřizovat i obce. V takovém případě ovšem LMŠ není spádovou mateřskou školou. Děti ji tedy nemusí navštěvovat povinně (Legislativa - ALMŠ).

LMŠ se zároveň nacházejí pod zastřešující organizací Asociace lesních mateřských škol. Organizace zajišťuje komunikaci se státní správou, vzdělávání pedagogů, napomáhá při zakládání lesních škol a mnoho dalšího. Zároveň dohlíží na Standardy kvality lesních škol. Ty se zaměřují na pravidla práce ve vztahu k dětem,

pracovníkům a jejich profesnímu rozvoji a provozním předpokladům. LMŠ mohou zažádat o certifikaci svého zařízení. Standardy kvality se ověřují každé tři roky (Infobalíček ALMŠ).

1.1 Vzdělání v lesních mateřských školách

Školský zákon 561/2004 Sb. definuje lesní mateřské školy takto: „*Za lesní mateřskou školu se považuje mateřská škola, ve které vzdělávání probíhá především ve venkovních prostorách mimo zázemí lesní mateřské školy, které slouží pouze k příležitostnému pobytu. Zázemí lesní mateřské školy nesmí být stavbou.*“

Základní myšlenka lesní pedagogiky je vzdělávat a vychovávat děti mimo budovy, tedy venku v přírodě, nejčastěji v lese. Typická lesní mateřská škola má ve skupině nejvíce 16 dětí, které doprovází dvě dospělé osoby. Ty označujeme jako průvodce dětí. Skupina dětí je obvykle věkově smíšená. Každá LMŠ má své zázemí například v podobě maringotky nebo jurty. Ale i přesto velkou část dne jsou děti venku, a to za každého počasí (Kotátková, 2014, s. 235-239).

Alespoň jeden ze dvou pedagogů musí splňovat požadované vzdělání pro učitele mateřských škol. Maximální provozní doba LMŠ je devět hodin.

Pedagogický přístup ke vzdělání v LMŠ můžeme nazvat přírodní pedagogika. Nástrojem pro vzdělávání dětí je samotné prostředí, ve kterém se nacházejí. Své uplatnění zde najde environmentální a ekologická výchova. Děti se učí hrou a prožitkem, jsou respektovány a je u nich podporovaná samostatnost (Opravilová, 2016, s. 54-56).

Zároveň LMŠ vycházejí z konceptu Strategie vzdělávání pro udržitelný rozvoj. Jedná se o plán, jak u jednotlivých věkových kategorií podpořit vztah ke vzdělávání pro udržitelný rozvoj. U dětí předškolního věku by mělo docházet k rozvoji schopností vnímat okolní prostředí, vlastní úlohu v něm a zodpovědnost vůči němu. Základním nástrojem pro rozvíjení těchto schopností a dovedností by mělo být informální učení v přírodním prostředí. Informální učení je takové učení, kdy jedinec získává schopnosti a dovednosti spontánním způsobem během každodenních aktivit. V dokumentu

Strategie pro udržitelný rozvoj najdeme i zmínku o důležitosti působení na celou rodinu. Pro většinu LMŠ je velmi důležitá právě spolupráce s celou rodinou. Často se společně setkávají na lesních slavnostech (Strategie vzdělávání pro udržitelný rozvoj České republiky).

Vzdělávání v lesních LMŠ probíhá na základě Rámcově vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV). Z něho si každá LMŠ vytvoří svůj vlastní školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (dále jen ŠVP PV). Tento dokument je veřejný a jsou zde zaznamenány údaje o mateřské škole, charakteristika vzdělávacího programu, vzdělávací obsah a evaluační činnosti (Vošahlíková, 2010, s. 33).

1.2 Lesní mateřské školy v Rejstříku škol a školských zařízení

Od roku září 2017 mohou být LMŠ zapsány do Rejstříku škol a školních zařízení. Tyto mateřské školy musí plnit všechny povinnosti, které určuje Školský zákon. Na správnost fungování zařízení dohlíží Česká školní inspekce a Krajská hygienická stanice (Zástupci lesních mateřských škol diskutovali na MŠMT).

Kromě školského zákona se LMŠ musí řídit vyhláškou č. 410/2005 Sb., ve které jsou jasně stanoveny provozní podmínky a vybavení LMŠ.

Vstup LMŠ do Rejstříku škol a školních zařízení umožňuje pětiletým dětem zde plnit povinnou školní docházku. Zároveň jsou LMŠ povinny uvést ve svém ŠVP PV, jak budou vzdělávat děti se speciálními vzdělávacími potřebami a nadané žáky. (Infobalíček ALMŠ).

2. Porovnání lesních mateřských škol a běžných mateřských škol

V této kapitole budeme vycházet ze závěrečného výzkumu Kořeny předškolní výchovy z roku 2011. Ve výzkumu jsou porovnávána data z LMŠ a běžných MŠ ve stejné lokalitě a s přibližně stejně dostupnou přírodou. Do výzkumu bylo zapojeno devět mateřských škol ze čtyř krajů a dvě mateřské školy, které se zúčastnily pouze pilotního výzkumu. Pro sesbírání dat byly využity čtyři LMŠ a čtyři MŠ běžného typu. Získaná

data porovnávají organizační, finanční a personální chod MŠ. Zároveň se opřeme o vyhlášku č. 14/2005 Sb., kde nalezneme stanovené podmínky předškolního vzdělávání.

Třídy běžného typu mateřských škol navštěvuje v průměru 22,3 dětí, kterým se věnuje jeden pedagog. Podle zákona o pedagogických pracovnících by měl mít pedagog předškolního zařízení řádné vzdělání pro výkon této činnosti. LMŠ navštěvuje v průměru 11 dětí, kterým se věnují dva pedagogové. To by mělo napomoci k individuálnímu přístupu ke každému dítěti. Ovšem zde stačí, aby odbornou pedagogickou kvalifikaci předškolního pedagoga plnil alespoň jeden z dvojice pedagogů, druhý může být nepedagogický pracovník s kvalifikací. Pedagogický pracovník, musí plnit vzdělání dle vyhlášky o předškolním vzdělání. Za nepedagogického pracovníka je považována osoba, která splňuje alespoň jednu z těchto kvalifikací: zdravotní vzdělání, pedagogická kvalifikace pro učitele mateřské školy nebo pro vychovatele, příp. kvalifikace chůvy pro děti do zahájení povinné školní docházky.

Oba typy předškolního zařízení musí být minimálně otevřené šest a půl hodiny denně. Maximální doba provozu LMŠ může být devět hodiny denně. Oproti tomu MŠ běžného typu s celodenním programem mohou mít otevřeno maximálně dvanáct hodin denně.

Oba typy zařízení vycházejí z RVP PV. To, co by dítě na konci předškolního věku mělo umět, nalezneme v RVP PV v kapitole Klíčové kompetence.

Zastoupení hraček v MŠ je také rozdílné. LMŠ využívají ke hře, to co příroda nabídne. Zastoupení hraček je minimální a většinou jen v interiéru mateřské školy.

I strava v předškolních zařízení se mnohdy od sebe liší. Pro ředitele LMŠ je kvalitní strava velmi důležitá. Dle výzkumu jsou biopotraviny do jídelníčku LMŠ zařazovány mnohem častěji než v MŠ běžného typu.

Ředitelé obou typů mateřských škol se shodli, že pravidelný pobyt venku napomáhá zdravotnímu stavu dětí. Jak bylo uvedeno výše LMŠ považují za důležité pro zdraví kvalitní potraviny, ale také otužování, přednášky o zdraví pro rodiče a návštěvy zubaře. Běžné MŠ považují za důležité pěší výlety, plavání, pohybové aktivity či cyklovýlety nebo školy v přírodě. Mnoho nově příchozích dětí do LMŠ má obtíže v

chůzi, pohybu v terénu, ale i se zvládáním chladu. V běžných MŠ se objevují potíže v různých pohybových aktivitách jako je házení, chytání, předklon, ale i samotná chůze. Sebeobsluha jako je oblékání některým dětem činní také velké obtíže. U dětí, které navštěvují oba typy předškolních zařízení se často objevují logopedické obtíže. Ale zpravidla platí, že problémy u dětí mají často individuální charakter.

Mateřské školy se od sebe velmi liší svými finančními náklady. Příspěvek od rodičů je v LMŠ v průměru až desetkrát vyšší než v MŠ běžného typu. Většina MŠ běžného typu použije polovinu svého rozpočtu na mzdy pedagogů, zatímco v LMŠ vydají až sedmdesát procent nákladů na mzdy pedagogů. Provozní náklady v LMŠ jsou ale nižší než v běžných MŠ (Vošahlíková, Krajhanzl a Vostradovská, 2011, s. 29 - 32).

Pobyt dětí ve venkovním prostředí je charakterizován ve vyhlášce č. 410/2005 Sb. Děti v zařízení běžného typu by měly venku trávit přibližně dvě hodiny denně dopoledne. Délku pobytu ve venkovním prostředí lze upravit, ale i vynechat pokud jsou nepříznivé klimatické podmínky. Ty nikde nejsou přesně definovány. Oproti tomu vzdělání v LMŠ by mělo po většinu dne probíhat ve venkovním prostředí. Zázemí by nemělo být stavbou, ale zároveň musí být takové, aby chránilo děti před nepříznivými klimatickými podmínkami.

3. Důležitost přírody ve výchově

Ve městech žije víc než polovina lidí na světě. Otázkou je, kolik mají české děti příležitostí trávit svůj čas venku v přírodě. Výzkumů u nás na toto téma proběhlo jen malé množství. I přesto se můžeme opřít například o výzkum s názvem České děti venku, který uskutečnila Nadace Proměny Karla Komárka v roce 2016. Výzkum byl prováděn za spolupráce 1515 dětí ve věku 7 až 15 let a jejich rodičů z celé České Republiky. Dle výzkumu děti průměrně stráví něco málo přes dvě hodiny denně venku. Ale není tomu tak u všech dětí. Polovina dětí, které se do výzkumu zapojily, se během týdne do přírody nedostaly na více než 30 minut. Oproti tomu u různých typů medií průměrně děti stráví skoro tři a půl hodiny denně. To je o hodinu a půl více než v přírodě (Nadace Proměny Karla Komárka.).

Neexistuje žádný výzkum, který by jasně prokazoval, jaké důsledky může mít odcizení se od přírody pro člověka. V mnoha publikacích se uvádí, že nedostatek kontaktu dětí s přírodou vede k narůstající obezitě nebo nadváze u dětí. Zároveň také upozorňují na zvýšené množství dětí s diagnostikovaným syndromem ADHD. Petr Daniš se domnívá, že původ syndromu je v nedostatku přírody (Daniš, 2016, 9-11).

Přítom pobyt v přírodě nepřináší dítěti jen lepší fyzické dovednosti, zdravotní odolnost, ale i duševní zisk. Děti, které tráví více času venku se zvládají lépe soustředit na práci, jsou méně agresivní, dokážou se kontrolovat a jejich tvůrčí schopnosti jsou více rozvinuté. (Strejčková, 2005, s. 35)

Je vhodné, aby děti navštěvovaly přírodu už od útlého dětství, a to za jakéhokoliv počasí. Napomáhá to k budování jejich imunitního systému. Členité prostředí přírody nabízí dětem předškolního věku možnost přirozeného pohybového rozvoje. Děti během zkoumání, her a objevování rozvíjí přirozeným způsobem svou motoriku (Český portál ekopsychologie).

Příroda na nás působí blahodárně. Snižuje kognitivní únavu, stres a ukazuje se, že má zdravotní účinky, jako je například snižování nadváhy u člověka, ale i mnoho dalšího. Příroda hraje velkou roli v rozvoj motoriky u dětí, v adaptaci na přírodní podmínky a vyvolává hodně estetických zážitků.

Za důležitou zmínku jistě stojí i to, že ne každý jedinec má možnost čerpat z přírody všechny její účinky. Každý z nás má jinou potřebu nasycení přírody (Krajhanzl, 2014, s. 51-55).

V příspěvku Elišky Kasinové v knize *Děti aby byly a žily*, se dozvídáme, jak je důležitý kontakt s přírodou především v předškolním období. Klade důraz, ale i na průvodce dětí, tedy dospělé, kteří dítě v přírodě doprovází. Dospělý průvodce by měl napomáhat dítěti v objevování přírody, ale také v překonávání jejich nejrůznějších překážek. Důležité je správně odhadnout schopnosti dítěte a nechat ho některé překážky překonávat samostatně. Případně dát dítěti šanci zkusit věci, na které sice samo nedokáže, ale s dopomocí dospělého by je zvládlo. Podle Elišky Kasinové děti venku mnoho situací řeší bez větších obtíží, bez problémů překonávají překážky, nepotřebují

perfektní pomůcky, s malým množstvím materiálu improvizují (Strejčková, 2005, s. 26-28).

Pohyb venku nám umožňuje i rozvoj motoriky. Děje se tak přirozeným způsobem na základě rozdílného členění terénu, ve kterém se dítě nachází. Ve městech děti nemají tolik příležitostí překonávat překážky jako v lese. Pohyb v přírodě napomáhá k zvýšení aktivity dítěte. S tím je úzce spjata i jeho fyzická kondice. Rozvoj hrubé motoriky provedl Sarah Kiener v roce 2003, který porovnával rozdíly mezi dětmi z běžné mateřské školy, lesní třídy při běžných MŠ a samostatné lesní mateřské školy. Bylo zjištěno, že děti, které navštěvují lesní mateřské školy jsou mnohem obratnější (Vošahlíková, 2010, s. 15 -16).

Podobný výzkum u nás proběhl v rámci projektu *Kořeny předškolní výchovy*. Děti z lesních mateřských škol a běžných mateřských škol se ve školním roce 2011/2012 vyvíjely stejně intenzivně, tedy nebyly zde zaznamenány větší odchylky ve schopnostech dětí. Ovšem děti z LMŠ byly v průměru o čtyři měsíce mladší (Vošahlíková, Krajhanzl a Vostradovská, 2011, s. 67).

Helle Heckmannová ve své publikaci uvádí, několik nejdůležitějších činností v dětském období. Mezi ně patří neodmyslitelně pohyb. A to konkrétně volný, neorganizovaný pohyb. Základem je nechat dítěti dostatek času pro to, aby mohlo veškeré pohybové činnosti nacvičit. Za zmínku stojí i upozornění, že mnoho dětí napodobuje činnosti dospělých a díky tomu se učí mnohým novým dovednostem. Venku v přírodě k tomu mají mnoho příležitostí například při obstarávání zahrady. Upozorňuje na důležitost procházky, kdy dochází k propojování pravé a levé hemisféry, díky chůzi a lezení při křížení ruky a nohy. Nejen, že dítě má během procházky možnost procvičovat přirozený pohyb, ale je zde dostatek prostoru i pro to, aby si mohlo dítě odpočinout. Po procházce se pravděpodobně bude více soustředit na různé činnosti. Venku má dítě možnost pozorovat změny, které se zde během roku odehrávají. Díky taktilně-kinetickému vnímání se děti přirozeně učí o jejich těle, schopnostech a dovednostech. Umějí tak lépe odhadnout činnosti, na které samostatně stačí (Heckmannová, 2019, s. 41 – 61).

Shrneme-li, co může způsobit odcizení člověka od přírody, vzniknou nám tři hlavní body. Jsou to osobní problémy, negativní změny, vztah k přírodě a společenské problémy. Do osobních problémů řadíme zdravotní stav jednotlivců, obtíže v tělesném ale i psychickém rozvoji. Přirozený pobyt v přírodě napomáhá k celkovému rozvoji dovedností a osobnosti dítěte. Pobyt venku rozvíjí hrubou a jemnou motoriku. Napomáhá také k podpoře samostatnosti a kreativity u dětí. Společenské problémy rozdělujeme na dva hlavní pilíře: ekonomické a projevy sociální patologie. Ty jsou způsobeny u dětí častým kontaktem s různými typy medií. Snižuje se tak schopnost empatie mezi lidmi (Kolektiv autorů, 2005, s. 89-90).

Samozřejmě, že i příroda sebou přináší spousty rizik. Mezi hlavní patří napadení klíštětem (Vošahlíková, 2010, st. 20-21).

Toto tvrzení potvrzuje i výzkum Kořeny předškolní výchovy, kdy v LMSŠ má dítě mnohem větší pravděpodobnost, že bude mít klíště než v běžných MŠ. Totéž platí i u bodnutí různým hmyzem či drobných úrazech jako jsou odřeniny, třísky, boule a mnoho dalších. Úrazy v LMSŠ jsou tedy mnohem častější než v běžných MŠ, ale za zajímavou zmínku stojí, že původ těchto zranění je obvykle jiný než v běžných MŠ. V běžných MŠ se můžeme setkat se vznikem úrazu při agresivitě dětí, ale ta se naopak v LMSŠ neobjevuje (Vošahlíková, Krajhanzl a Vostradovská, 2011, s. 43-45).

4. Inkluzivní vzdělávání

„Inkluze je nikdy nekončící proces, ve kterém se lidé s postižením mohou v plné míře zúčastňovat všech aktivit společnosti stejně jako lidé bez postižení.“ (Slowík, 2016, s. 32).

Anglické slovo *inclusion*, které můžeme přeložit jako začlenění, zařazení či zahrnutí, nese význam inkluze. Inkluzivní vzdělávání je takové vzdělávání, které nabízí rovný přístup ke vzdělávání všem dětem a žákům bez rozdílů. Nemělo by docházet k rozdělování žáků na žáky se speciálními vzdělávacími potřebami a na žáky bez speciálních vzdělávacích potřeb. Jedná se o jednu skupinu žáků, kdy ke každému přistupujeme dle jeho individuálních potřeb (Kaleja a Zezulková, 2016, s. 49-51).

V knize *Cesta k inkluzi* (Anderliková, 2014) je inkluze rozlišována na sociální a školní. Sociální inkluze je taková, kdy je každý člověk přijímán společností a má možnost zapojit se do všeho, co se v ní odehrává. Ve společnosti není stanovena žádná normalita, tou se spíše rozumí rozmanitost. Právě školní inkluze by měla být základním stavebním kamenem pro sociální inkluzi. Tedy přijímání všech lidí bez rozdílů celou společností (Anderliková, 2014, 42-43).

Inkluzivní vzdělávání probíhá ve společném vzdělávání. To je takové vzdělávání, kdy jsou ve skupině vzdělávány děti bez rozdílů. Jsou zde zohledňovány potřeby všech žáků nejen těch se speciálními vzdělávacími potřebami. Inkluze se nikdy netýká jen některých menšin, ale týká se celé společnosti (Kaleja a Zezulkova, 2016, s. 6-8).

„Cílem inkluzivního vzdělávání je rozšířit přístup ke vzdělávání a podporovat plnou participaci a příležitosti všech žáků ohrožených exkluzí, aby tak mohli realizovat svůj potenciál.“ (Watkinsová, 2009, s. 15).

Pojem exkluze neboli vyloučení v tomto případě znamená odepření práva na vzdělávání. Týká se všech žáků, u kterých je nějakým způsobem ohrožena jejich školní úspěšnost. Participaci si můžeme vysvětlit jako zapojení všech jedinců do aktivit (Watkinsová, 2009, s. 15-16).

Jeden z hlavních projevů inkluzivního vzdělávání je vzájemná spolupráce mezi všemi jednotlivci určitého školského zařízení (Kratochvílová, 2013, s. 53).

5. Principy inkluzivního vzdělávání

Principy inkluzivního vzdělávání tvoří hlavní složku konceptu inkluze ve vzdělávání. Jedná se o principy, které by měly dodržovat všechny složky, které se na vzdělání žáků podílejí. Jelikož inkluzivní vzdělávání by mělo probíhat ve všech školských zařízeních, které se od sebe velmi liší, nelze jednoznačně určit pro všechna zařízení stejné principy. Můžeme vyjít z požadavků Evropské agentury pro rozvoj speciálního vzdělávání, která uvádí hlavní principy. Mezi ně patří: princip rovných příležitostí, nediskriminace a univerzální přístup, naslouchání hlasu žáků, aktivní účast

žáků, pozitivní postoj učitele, dovednosti efektivního učitele, uvědomělé vedení školy a smysluplnost interdisciplinárních složek. Tyto principy se navzájem doplňují.

Pod principem naslouchání hlasu žáků se rozumí, že bychom se žáky měli komunikovat na rovinu, takovou formou, která je pro ně srozumitelná. Respektujeme rozhodnutí žáka především ta, která se týkají jeho budoucnosti. Stejně tak i respektujeme názory zákonných zástupců. S tím úzce souvisí princip aktivní účasti žáků. Každý žák má právo se zapojovat do všech aktivit školy či komunity. Prostředí školy by mělo být takové, aby dávalo všem žákům pocit jistoty a bezpečí. Žák by se v takovém prostředí měl učit zodpovědnosti za své chování a být podpořen při začleňování do kolektivu. K tomu ve velké míře napomáhá pedagog.

Učitel má za úkol spolupracovat s kolegy ať už z řady školy nebo jinými odborníky například ze školských poradenských zařízení. Rozdíly mezi žáky jsou učiteli respektovány. Pedagog by se měl snažit hledat inovativní přístupy k výchově a vzdělávání žáků.

Za důležitý princip se považuje i uvědomělé vedení školy. To uznává inkluzivní hodnoty, je nakloněné pro výchovu a vzdělávání všech žáků. Pedagogové v něm mají oporu a jsou jím podporováni.

K inkluzivnímu vzdělávání neodmyslitelně patří smysluplnost interdisciplinárních služeb. To znamená, že škola spolupracuje s dalšími zařízeními, tak aby u dětí byly naplněny všechny jejich základní potřeby. Kromě sociálních a zdravotních zařízení je důležitá spolupráce především s rodinou. Pozitivní vzaty mezi rodinou a školou od značné míry napomáhají k usnadnění začlenění žáků do zařízení (Borg et al., 2011, s. 13-18).

Na vzájemnou spolupráci všech jedinců, kteří se podílejí na výchově a vzdělávání dítěte se klade tak velký důraz především proto, abychom získali co nejvíce informací o dítěti a dokázali vytvořit smysluplnou podporu žáka (Lecha, 2010, s. 129-130).

6. Dítě a žák se speciálními vzdělávacími potřebami.

I přesto že inkluzivní vzdělávání je v předchozí kapitole definováno jako rovný přístup ke vzdělání všem lidem bez rozdílů a bez potřeby dělit na žáky se speciálními potřebami a na žáky bez speciálních potřeb, Školský zákon nám stanovuje žáky se speciálními vzdělávacími potřebami (dále jen SVP).

Do roku 2015 byli žáci se SVP rozdělovány do třech kategorií podle zdravotního postižení, zdravotního znevýhodnění a sociálního znevýhodnění. Od tohoto rozdělení se ustoupilo novelou školského zákona č. 82/2015 Sb.

„Dítětem, žákem a studentem se speciálními vzdělávacími potřebami se rozumí osoba, která k naplnění svých vzdělávacích možností nebo k uplatnění nebo užívání svých práv na rovnoprávném základě s ostatními potřebuje poskytnutí podpůrných opatření.“ (zákon č. 561/2004 Sb., § 16 odst. 1)

Pokud bychom vycházeli z inkluzivního vzdělávání, neměli bychom se zabývat typem postižení, ale spíše klást důraz na míru podpory jednotlivci. I proto se můžeme v některých zahraničních dokumentech setkat s označením žáci s potřebou podpůrných opatření (Hájková a Strnadová, 2010, s. 18).

V knize *Základy inkluzivní pedagogiky* (Lechta, 2010) nalezneme zajímavou myšlenku o tom, že neexistují žádné speciální potřeby. Všichni lidé bez rozdílů mají touhu naplnit stejné základní potřeby, jako je například zajistit hygienu, být sytý, založit rodinu a mnoho dalšího. Jedná se o běžné potřeby všech lidí. To v čem se liší, jsou pouze specifické podmínky, kterými těchto základních potřeb dosahujeme (Lechat, 2010, s. 75-76).

7. Podpůrná opatření

„Podpůrnými opatřeními se rozumí nezbytné úpravy ve vzdělávání a školských službách odpovídající zdravotnímu stavu, kulturnímu prostředí nebo jiným životním podmínkám dítěte, žáka nebo studenta. Děti, žáci a studenti se speciálními vzdělávacími potřebami mají právo na bezplatné poskytování podpůrných opatření školou a školským zařízením.“ (zákon č. 561/2004 Sb., § 16 odst. 1)

Nárok na podpůrné opatření mají všichni žáci, kteří potřebují podporu pro dosažení vzdělávacích cílů (Kaleja a Zezulková, 2016, s. 25).

Podpůrná opatření by měla zajistit kvalitu inkluzivního vzdělávání. Jedná se o doporučení škola, která napomůžou žákovi k dosažení vzdělávacích potřeb. Podpůrná opatření rozdělujeme do pěti stupňů podpory. První stupeň podpůrného opatření vytváří škola, druhý až pátý stupeň podpůrného opatření doporučuje školské poradenské zařízení. (Opravilová, 2016, s. 161 - 164).

7.1 Rozdělení podpůrných opatření

Ve vyhlášce č. 27/2016 Sb. o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných je definováno pět stupňů podpůrných opatření. Ty se od sebe liší podle organizační, pedagogické a finanční náročností. Podpůrná opatření v sobě zahrnují změny v metodice výuky, organizaci výuky, úpravě a obsahu výstupů vzdělávání, personální podpoře, změny v hodnocení žáka, intervenci školních pracovníků, úprava podmínek přijímacího řízení, úprava podmínek ukončení vzdělávání, prodloužení délky vzdělávání, nabídce pomůcek a vytvoření individuálního vzdělávacího plánu (dále jen IVP).

První stupeň podpůrného opatření.

Může se jednat o takzvaný plán pedagogické podpory (dále jen PLPP). Od ledna 2020 nemusí škola s tímto plánem seznamovat zákonné zástupce žáka. PLPP zpracovává pedagogický pracovník školy, který žáka vyučuje. Pro PLPP není vyhláškou stanovený jasný formát oproti individuálnímu vzdělávacímu plánu.

Obvykle PLPP obsahuje charakteristiku žáka, popis jeho obtíží, způsob podpory žáka, cíle, kterých by měl žák dosáhnout a následné jejich vyhodnocení. Vyhodnocení podpůrného opatření prvního stupně by mělo probíhat pravidelně nejpozději však po třech měsících od zahájení podpory žáka.

S opatřením prvního stupně nemusí být seznámeni zákonní zástupci žáka ani ostatní pedagogové. I když v zájmu žáka je vzájemná spolupráce mezi pedagogy doporučena.

Druhý až pátý stupeň podpůrného opatření

Pokud nedošlo k zlepšení nebo naplnění očekávaných cílů v podpůrném opatření prvního stupně, měla by škola zákonným zástupcům žáka doporučit návštěvu školského poradenského zařízení. Mezi tyto zařízení patří pedagogicko- psychologické poradny (dále jen PPP), střediska výchovné péče (dále jen SVP) a speciální pedagogická centra (dále jen SPC). Školská poradenská zařízení upravuje vyhláška č. 72/2005 Sb. Na základě diagnostiky žáka jsou škole navržena doporučení, která vedou k podpůrnému opatření druhého až pátého stupně podpory. Délka trvání doporučení je stanovena školským poradenským zařízením. Trvání doporučení nesmí nepřesáhnout delší dobu než jsou dva roky, pouze v odůvodněných případech může být doporučení podpůrného opatření navrženo až na čtyři roky.

Škola je povinna poskytnout žákovi podpůrné opatření hned po obdržení doporučení školským poradenským zařízením. Proto, aby škola mohla žákovi podpůrné opatření poskytnout, musí zákonný zástupce žáka udělit písemný informovaný souhlas s poskytováním podpůrných opatření. Čím se zavazuje, že porozuměl všem náležitostem týkajících se této podpory.

Pro žáky žáka druhého až pátého stupně podpory škola vytváří IVP. Ten vychází z návrhů školského poradenského zřízení.

Důležité formuláře pro poskytování podpůrných opatření nalezneme v příloze vyhlášky č. 27/2016 Sb. Jsou to například formuláře pro tvorbu IVP a zprávy školského poradenského zařízení, rozdělení podpůrných opatření a jejich uplatnění a mnoho dalšího (vyhláška č. 27/2016 Sb.)

8. Inkluze v předškolním vzdělávání

Mateřské školy při tvoření svého vzdělávacího plánu musejí vycházet z Rámcově vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV). Na ten dále navazuje Rámcově vzdělávací program pro základní vzdělávání. Aby vzdělávání na sebe plynule navazovalo jsou v RVP PV uvedeny klíčové kompetence, které by měly být na konci předškolního vzdělávání u dítěte naplněny. Mezi klíčové kompetence patří kompetence k učení, kompetence řešení problémů, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence činností a občanská (Kaleja a Zezulková, 2016, s. 31 – 39).

Všechny děti, které v příslušném roce dovrší šesti let, jsou povinny navštěvovat některou z forem předškolního vzdělávání. To platí i pro děti se SVP. Ty se mohou vzdělávat v hlavním proudu vzdělávání, dále v mateřských školách pro děti se SVP, přípravných stupních základní školy speciálních nebo přípravných třídách základních školy, ve zdravotním zařízení nebo formou individuálního vzdělávání žáka, které se uskutečňuje bez pravidelného navštěvování školy.

O umístění dítěte předškolního věku do školního zařízení rozhodují jejich zákonní zástupci. V rozhodování by jim mělo pomoci vyšetření v PPP nebo ve SPC. Na vyšetření se podílí tým speciálních pedagogů a psychologů. Na základě diagnostiky dítěte mohou doporučit vhodný typ vzdělávání. Také jsou navržena podpůrná opatření, která by měla vzdělávání dítěti usnadnit (Mazánková, 2018, s. 57 - 58).

Nástup dítěte se SVP do mateřské školy bývá velmi často odkládán. Průměrně děti předškolní zařízení navštěvují až od čtyř či pěti let. Jako u každého dítěte je nástup do mateřské školy zlomovým okamžik. Mnohdy jsou děti poprvé bez svého rodiče, zároveň se setkávají se svými vrstevníky, se kterými si například učí hrát, spolupracovat, komunikovat. Pravidelná docházka do běžné mateřských škol sebou nese mnoho pozitiv i negativ. Dítě se SVP má možnost sledovat své vrstevníky, učit se od nich, snažit se jim vyrovnat. Děti se mezi sebou učí toleranci, respektovat, že jsme každý jiný. Velmi často se stává, že v běžných mateřských školách nemají pedagogové zkušenosti s dětmi se SVP a nedokážou zajistit všechnu potřebnou péči o ně, jako je například logopedie či fyzioterapie (Mazánková, 2018, s. 57-62).

Mnoho rodičů, především matek chce v předškolním zařízení svému dítěti dělat asistenta pedagoga. Toto rozhodnutí se velmi často rodičům nedoporučuje, a to z důvodu, že pro dítě se v předškolním zařízení téměř nic nezmění. Dítě, které nastoupí do mateřské školy společně s matkou – asistentkou, na ní bývá závislé a zůstává pod jejím vedením. Matky svým dětem mnohdy nadržují, a to může vyvolávat konflikty mezi spolužáky. (Mazánková, 2018, s. 62-63)

Hlavním předpokladem pro úspěšné inkluzivní vzdělávání je vzájemná spolupráce mezi všemi osobami, které se podílejí na vzdělávání dítěte. Jsou to tedy obvykle zákonní zástupci (rodiče), pedagogové a asistent pedagoga.

Neméně důležitá je i spolupráce s poradenskými zařízeními. Mezi tyto zařízení patří střediska rané péče a školská poradenská zařízení, PPP a SPC (Mazánková, 2018, s. 65-71).

Pedagogové, kteří se podílejí na výchově a vzdělávání dítěte se SVP by měli mít určité předpoklady, aby inkluzivní vzdělávání bylo úspěšné. Mezi předpoklady patří pedagogický tým, který se podílí na výchově a vzdělávání dětí. Do takového týmu můžeme zahrnout všechny osoby, které se podílejí na výchově a vzdělávání dítěte, pedagogové, asistenti pedagoga, ale i rodiče a mnoho dalších. Mezi sebou by měli spolupracovat, vyměňovat si zkušenosti. Jejich zájmem by měl být další rozvoj dítěte. V případě potřeby, žádají o radu odborníky. Respektují dítě. Asistent pedagoga by měl být pro všechny děti nejen pro dítě se SVP. Tomu by měl umožnit pracovat i samostatně. Asistent pedagoga a pedagog se snaží společně podpořit celou třídu a vzájemnou spolupráci mezi všemi žáky (Anderliková, 2014, s. 69-71).

Klíčových kompetencí pedagog může dosahovat různými výukovými metodami jako je například strukturované učení. Strukturované učení vychází ze třech hlavních principů, individualizace, strukturalizace a vizualizace. Individualizace znamená, že ke každému dítěti budeme přistupovat individuálně dle jeho potřeb. Pojem strukturalizace zahrnuje pevně daný řád dne, denní režim, uspořádané prostředí. Vizualizace neboli vizuální podpora napomáhá žákům se lépe porozumět. Tedy to co říkáme či děláme, podpoříme obrázkem. Strukturované učení se nejčastěji využívá u dětí s poruchou

autistického spektra, ale i ostatním dětem pomůže získat pocit jistoty a bezpečí (Mazánková, 2018, s. 90-93).

Aby začlenění dítěte do předškolního kolektivu mělo význam, je důležitá pravidelná účast na všech sociálních a výukových aktivitách. Škola by měla nastavit takové podmínky, aby se do těchto aktivit mohly zapojit všechny děti. Předškolní zařízení hodnotí individuálně pokroky každého dítěte. Důležité jsou vzájemné pozitivní vztahy nejen mezi vrstevníky, ale i mezi dětmi a pedagogy (Kyriazopoulou, Bartolo a eds., 2017, s. 7- 8).

8. 1 Pedagogická diagnostika

S inkluzivním vzděláváním v mateřských školách úzce souvisí i pedagogická diagnostika. Pokud má pedagog ke všem dětem ve třídě či skupině přistupovat individuálně je třeba, aby dítě poznal. Každý pedagog by měl znát činnosti, ve kterých dítě vyniká, ale i ty které mu činí obtíže. Silné stránky dítěte by pedagogovi měly napomoci při překonávání obtíží. Slouží jako opěrné body pro rozvoj slabších stránek dítěte (Bednářová a Šmardová, 2011, s. 1-2).

Pedagogická diagnostika by měla probíhat cíleně a pravidelně během školního roku. Každý pedagog si předem určí, které oblasti výchovně vzdělávacího procesu bude sledovat. Podle výsledků diagnostiky pedagog plánuje další činnosti tak, aby pomohl dítěti v jeho přirozeném vývoji. Při práci s dětmi je důležitá i spolupráce s rodiči. Dobré je, pokud má pedagog s rodiči kladný vztah a společně se podílejí na naplňování stanovených cílů při řešení některých obtíží dítěte. Společně by měli směřovat k tomu, aby dítě na konci předškolní docházky naplnilo všechny očekávané výstupy, které jsou uvedeny v RVP PV. Díky těmto výstupům pro něj bude snazší přechod do základní školy (Oprávilová, 2016, s. 128-131).

Pedagog by měl v mateřské škole pozorovat a rozvíjet tyto oblasti: motoriku a grafomotoriku, zrakové a sluchové vnímání včetně paměti, vnímání prostoru a času, základní matematické představy, řeč, sociální dovednosti, sebeobsluhu a hru (Bednářová a Šmardová, 2011, s. 1-2).

Pro pedagogickou diagnostiku v předškolním období dítěte může pedagog využívat několik metod. Mezi ně patří například pozorování dítěte (při hře, zadaném úkolu, spolupráci se spolužákem apod.), rozhovor s dítětem, ale i jeho zákonným zástupcem, dále například zadané pracovní listy (grafomotorická cvičení) nebo analýza výsledků činností (výtvarné práce dítěte). Každý pedagog by měl mít portfolio prací jednotlivých žáků ve třídě. Toto portfolio dítěte by mělo obsahovat i dokumenty od rodičů a dalších pedagogů (Syslová, 2018, s. 66-69).

Za důležitou zmínku stojí, že funkce dítěte se nevyvíjí odděleně od sebe ale v závislosti na sobě. Proto je důležité dítě rozvíjet všestranně. Dle Vygotského, který přichází s myšlenkou zóny nejbližšího vývoje, se dítě se vyvíjí v po sobě jdoucích etapách. V určité fázi svého vývoje se dostane do období, kdy přechází z jedné vývojové etapy do druhé. V tomto období je dítě mimořádně citlivé. Pokud dítěti někdo, třeba pedagog napomůže, může dítě do nové vývojové etapy vstoupit o něco rychleji, protože je v tomto období citlivější na vnímání podnětů. Důležité je, aby pedagog dokázal využít tohoto období a napomohl tak dítěti v jeho dalším rozvoji (Langmeier a Krejčířová, 2006, s. 230-231).

Diagnostika by měla sloužit především jako prostředek k určování individuálních potřeb dítěte. Jsou případy, kdy je vhodné vyhledat odborníky pro následnou diagnostiku a nastavení vhodných podmínek pro intervenci dítěte. S tím pedagogovi a především rodičům dítěte napomůžou poradenská zařízení (Hájková a Strnadová, 2010, s. 152-153).

8. 2 Inkluzivní vzdělávání v lesních mateřských školách

Každá LMŠ musí mít vytvořen svůj školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (dále ŠVP PV), ve kterém uvádí jakým způsobem vzdělává žáky se SVP a žáky nadané. V LMŠ by měli platit stejné podmínky inkluzivního vzdělávání jako v běžných mateřských školách.

Než je dítě do LMŠ přijato musí jeho zákonní zástupci vyplnit přihlášku. Její součástí by měla být zdravotní dokumentace stavu dítěte od dětského lékaře popřípadě

dalších lékařů. Této části by měl pedagog věnovat zvýšenou pozornost (Boháčová a kol., 2019, s. 17 – 20).

V LMŠ by měla probíhat i tzv. pedagogická diagnostika. Na jejímž základě si pedagog všímá silných stránek dítěte, ale i jeho nedostatků. Pedagog by se měl snažit každému dítěti porozumět a přistupovat k němu individuálně (Bednářová a Šmardová, 2015, s. 1-3).

K tomu aby inkluze byla úspěšná, je důležité, aby pedagog každé dítě respektoval a podpořil jeho jedinečnost. Nemělo by docházet k vyloučení dítěte z žádných aktivit. Naopak by se měl pedagog snažit najít prostředky, jak dítěti umožnit začlenění do chodu LMŠ. Tedy členové LMŠ by si měli uvědomovat, že každý je jiný, ale i přesto společně spoluutváříme prostředí mateřské školy (Anderliková, 2014, s. 44 - 47).

8.3 Podpůrná opatření v lesních mateřských školách

Pokud si pedagog všimne, že žák v LMŠ má nějaké obtíže, postupuje následujícím způsobem. Nejprve vytvoří plán pedagogické podpory (dále PLPP). Je vhodné s tímto plánem seznámit ostatní kolegy popřípadě rodiče, i když to není povinnost. Tento plán vyhodnocují pedagogové po třech měsících. Pokud nedošlo ke zlepšení je třeba, aby LMŠ kontaktovala rodiče a doporučila jim návštěvu PPP nebo SPC. Dítěti jsou poskytována podpůrná opatření druhého až pátého stupně na základě vyšetření dítěte ve školském poradenském zařízení. Než školské poradenské zařízení doporučí konkrétní podpůrná opatření, spojí se s LMŠ a zjišťuje materiální a personální podmínky pro podporu dítěte v konkrétní mateřské škole.

Podpůrné opatření by LMŠ měla poskytovat hned po obdržení zprávy ze školského poradenského zařízení a písemného souhlasu zákonných zástupců. Funkčnost podpůrných opatření je potřeba po určité době vyhodnocovat. Podpůrná opatření jsou poskytována dítěti bezplatně. (Vyhláška č. 27/2016 Sb.).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

Úvod do praktické části

V současné době se stávají velkým trendem alternativní školy. Především mateřské školy, které se liší od běžných typů mateřských škol. Zároveň se školství v České republice snaží začlenit všechny děti a žáky do hlavního vzdělávacího proudu, tedy i ty se speciálními vzdělávacími potřebami.

Bakalářská práce je zaměřena na vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami v lesních mateřských školách (dále jen LMŠ). Hlavním důvodem výběru tohoto tématu byla předchozí zkušenost autorky bakalářské práce.

9. Vymezení cíle

9. 1. Cíl práce

Cílem práce je zjistit, kolik LMŠ má již zkušenost s inkluzivním vzděláváním, zároveň určit, v jaké kvalitě toto vzdělávání v LMŠ probíhá nebo probíhalo dle principů a metodiky inkluzivní pedagogiky a jak jsou tyto principy dodržovány.

9. 2. Dílčí cíle

- Zjistit jaké stanovisko zaujímají jednotlivé LMŠ k inkluzivnímu vzdělávání ve svých dokumentech, konkrétně ve Školním vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání (dále jen ŠVP PV). Zda daná stanoviska odpovídají principům a metodice inkluzivní pedagogiky.
- Pomocí strukturovaných dotazníků s průvodci (pedagogy), asistenty pedagogů a zákonnými zástupci dětí se speciálními vzdělávacími potřebami prověřit kvalitu inkluzivního vzdělávání v konkrétních LMŠ.

10. Metodologie výzkumu

10. 1. Metodika výzkumného šetření

Pro výzkum v praktické části bakalářské práci byla zvolena metoda kvalitativního i kvantitativního výzkumu.

- Písemný dotazník pro ředitele LMŠ
- Analýza ŠVP PV
- Strukturovaný dotazník s průvodci LMŠ
- Strukturovaný dotazník s asistenty pedagoga
- Strukturovaný dotazník se zákonnými zástupci dětí se SVP
- Pozorování dítěte v LMŠ

Písemný dotazník pro ředitele LMŠ

První část výzkumu byla zaměřena na LMŠ. Konkrétně kolik LMŠ má zkušenosti se vzděláváním dětí se SVP. Pro získání těchto dat byli oslovení elektronickou poštou ředitelé LMŠ. Tento způsob oslovení jednotlivých LMŠ byl zvolen, protože byl shledán jako nejjednodušší pro rozlišení LMŠ. Tedy na školy, které již mají zkušenost se vzděláváním dětí se SVP a na školy, které tuto zkušenost zatím nemají. Zároveň tímto způsobem byl získán výzkumný vzorek pro následující části výzkumu.

Analýza ŠVP PV

V této části bylo pracováno se ŠVP PV jednotlivých LMŠ. Školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání je dokument, kterým by měla každá mateřská škola disponovat. Zároveň by měl být tento dokument dostupný pro veřejnost. Byla provedena obsahová analýza těchto dokumentů. V prvním kroku výzkumu bylo nahlíženo do jednotlivých ŠVP PV mateřské školy a zjišťováno, zda uvádějí vzdělávání dětí se SVP. Uvést tuto část ve svém dokumentu má povinnosti každá mateřská škola.

V analýze dokumentu bylo dále pracováno s kapitolami, které souvisejí se vzděláváním dětí se speciálními vzdělávacími potřebami. V dokumentech mateřských škol byly sledovány principy inkluzivního vzdělávání, které byly uvedeny v teoretické části bakalářské práce práce v kapitole číslo 5. *Principy inkluzivního vzdělávání*.

Ve ŠVP jednotlivých LMŠ byly sledovány konkrétně tyto výroky:

- Všechny děti bez rozdílů mají nárok na vzdělávání v LMŠ
- LMŠ nabízejí individuální přístup ke všem dětem a snaží se porozumět jejich potřebám
- Každé dítě má možnost se zúčastnit všech aktivit, které LMŠ nabízejí
- V LMŠ je zajištěna spolupráce mezi pedagogy, dalšími odborníky (školní poradenské zařízení) a rodiči dětí

Strukturovaný dotazník s průvodcem, asistentem pedagoga a rodičem dítěte se SVP

Pro ověření kvality inkluzivního vzdělávání v LMŠ byla zvolena metoda strukturovaného dotazníku. Důvodem je, že v některých LMŠ vzdělávání dětí se SVP již proběhlo a tyto děti mateřské školy nenavštěvují. Nebylo by tedy možné provést rozhovory s konkrétními osobami nebo jejich pozorování.

Pro tuto část výzkumu byly vytvořeny autorkou práce vlastní strukturované dotazníky, ve kterých se zaměřuje na ověření kvality inkluzivního vzdělávání v mateřských školách. Byly vytvořeny tři strukturované dotazníky. Strukturovaný dotazník pro průvodce v LMŠ obsahoval 15 otázek, pro asistenty pedagoga 5 otázek a pro rodiče dítěte se SVP obsahoval 7 otázek. Všechny otázky v dotazníku byly otevřené.

Strukturovaný dotazník s průvodci lesních mateřských škol

- Dítě se speciálními vzdělávacími potřebami (dále jen SVP) bylo přijato do LMŠ počátkem školního roku nebo až v jeho průběhu?
- Má vaše LMŠ kritéria, podle kterých přijímá žáky se SVP? Případně jaká?

- Nastala situace, kdy jste dítě se SVP do vaší LMŠ nepřijali, popřípadě museli vyloučit? Pokud ano, o jakou situaci se jednalo?
- Jaké podmínky bylo potřeba vytvořit proto přijetí dítě se SVP a ostatní spolužáky?
- Spolupracujete se školským poradenským pracovištěm, příp. s jinými odborníky? Jak tato spolupráce probíhá?
- Jaký stupeň podpůrného opatření má dítě se SVP ve vaší LMŠ? Jaká konkrétní podpůrná opatření dítě má?
- Máte pro dítě se SVP asistenta pedagoga či osobního asistenta? Jak tato spolupráce probíhá?
- Máte vytvořený plán pedagogické podpory nebo individuální vzdělávací plán pro děti?
- Jsou aktivity, ve kterých je dítě se SVP výrazně omezeno?
- V čem si myslíte, že je výhodné vzdělávat dítě se SVP v LMŠ?
- V čem si myslíte, že je nevýhodné vzdělávat dítě se SVP v LMŠ ?
- Jak reagují ostatní děti na dítě se SVP, příp. rodiče ostatních dětí?
- Překvapily vás některé situace během inkluzivního vzdělávání? Případně jaké?
- Jaké vzdělání mají pedagogové v LMŠ?

Strukturovaný dotazník s asistentem pedagoga v lesních mateřských školách

- Jakým způsobem probíhá vaše pomoc při začleňování dítěte se SVP? Jste k dispozici všem dětem?
- Máte možnost porovnat asistenci dítěte z běžné mateřské školy a LMŠ? Pokud ano, jaké jsou rozdíly?
- Jaké vzdělání máte pro výkon asistenta pedagoga?
- V čem si myslíte, že je výhodné vzdělávat dítě se SVP v LMŠ?

- V čem si myslíte, že je nevýhodné vzdělávat dítě se SVP v LMŠ?

Strukturovaný rozhovor s rodičem dítěte se speciálními vzdělávacími potřebami

- Od kolika let navštěvuje vaše dítě LMŠ?
- Kolik dní v týdnu vaše dítě do LMŠ chodí?
- Proč jste se rozhodli, že vaše dítě bude navštěvovat LMŠ?
- Jakým způsobem probíhalo přijetí dítěte do LMŠ?
- Jaké jsou reakce vašeho dítěte na LMŠ?
- Navštěvuje vaše dítě ještě jinou mateřskou školu?
- Jak vnímáte spolupráci s LMŠ?

10. 2. Výzkumný soubor

Pro tento výzkum byly vybrány LMŠ, které jsou členy Asociace lesních mateřských škol a zároveň jsou registrovány v Rejstříku škol a školských zařízení.

Na webových stránkách Asociace lesních mateřských škol jsem našla seznam LMŠ, které jsou v Rejstříku škol a školských zařízení. Právě tyto LMŠ by měly splňovat veškeré podmínky, které nařizuje Školský zákon.

11. Výsledky výzkumného šetření

11. 1. Výsledek písemného dotazníku

V lednu roku 2020 bylo na webových stránkách Asociace lesních mateřských uvedeno, že v Rejstříku škol a školských zařízení je zařazeno 32 LMŠ. Prostřednictvím elektronické pošty bylo osloveno všech 32 LMŠ, které jsou zapsány v Rejstříku škol a školských zařízení. Cílem dotazování bylo zjistit, v kolika LMŠ mají zkušenosti se vzděláváním dětí se SVP. Tímto způsobem byl získán výzkumný vzorek pro následující šetření. Zároveň oslovené LMŠ byly požádány o nahlédnutí do jejich ŠVP PV.

Z 32 oslovených LMŠ byla získána zpětná vazba od 25 zařízení. Všechny 25 LMŠ potvrdilo, že jsou nakloněny k přijetí dítěte se SVP.

Z těchto 25 LMŠ s inkluzivním vzděláváním má přímou zkušenost pouze pět mateřských škol. Z toho dvě zařízení, kdy vzdělávaly dítě se SVP byly ještě vedeny jako lesní klub, tedy nebyly zařazeny v Rejstříku škol a školských zařízení. V tomto školním roce 2019/2020 probíhalo vzdělávání dítěte se SVP pouze v jedné LMŠ.

11. 2. Výsledky obsahové analýzy školních vzdělávacích programů

Celkem byla provedena obsahová analýza školních vzdělávacích programů 24 LMŠ. Kromě jedné lesní mateřské školy uvádí všechny školy ve svém školním vzdělávacím programu podmínky vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami. Mateřská škola ve svém dokumentu této problematice nevěnuje pozornost, a to i přesto že Školský zákon klade povinnost, aby se všechny školy touto problematikou ve svých dokumentech zabývaly. Pouze uvádí, že se průvodci (pedagogové) snaží ke všem dětem přistupovat individuálně dle jejich potřeb a naslouchat jim.

- Všechny děti bez rozdílů mají nárok na vzdělávání v LMŠ

Toto tvrzení odpovídá principu rovných příležitostí v rámci inkluzivního vzdělávání. S tímto tvrzením ve svých ŠVP souhlasí všech 23 LMŠ. Výchova a vzdělávání dětí se SVP v LMŠ se opírá o Školský zákon č. 561/2004 Sb. a vyhlášku č. 27/2016 Sb.

I přesto, že LMŠ uvádějí, že se u nich mohou vzdělávat všechny děti bez rozdílů, v některých dokumentech najdeme i zmínky, které jsou s tímto tvrzením v rozporu. Devět LMŠ uvádí, že nemohou přijmout dítě s těžkým tělesným hendikepem, čtyři LMŠ spatřují obtíže v přijetí dítěte s poruchou autistického spektra nebo vyšším stupněm mentálního postižení. Dále jedna LMŠ uvádí, že není možné přijmout dítě nevidomé a dítě s více vadami. Dvě z těchto LMŠ, ale hned v zápětí zmiňují, že se ale nebrání najít vhodné podmínky pro přijetí i těchto dětí. Pět ze zmíněných LMŠ

vysvětluje, že tyto děti nemohou přijmout vzhledem k častému pobytu v přírodě a nepravidelnému režimu dne.

Dvě LMŠ zmiňují, že do jejich třídy mohou být přijaty pouze děti, které zvládnou adaptaci na prostředí mateřské školy a jsou samostatné při sebeobsluze.

Výše uvedená zmínka o nepřijetí dětí s tělesným hendikepem, mentálním postižením, poruchou autistického spektra, nevidomých nebo s více vadami, LMŠ porušují některé z principů inkluzivního vzdělávání, jako je například poskytnutí rovných příležitostí všem, dále nediskriminace těchto dětí. Hlavním principem inkluzivního vzdělávání je vzdělávání všech jedinců, kteří by mohli být ohroženi exkurzí, tedy vyčleněním.

- LMŠ nabízejí individuální přístup ke všem dětem a snaží se porozumět jejich potřebám

Tento bod nalezneme ve všech 24 ŠVP jednotlivých LMŠ. Několik mateřských škol uvádí, že chod dne v LMŠ bude uzpůsoben potřebám jednotlivých dětí. Zároveň 23 LMŠ uvádí, že dítěti zajistí podpurná opatření, která pro svůj pobyt v LMŠ bude potřebovat. LMŠ mohou pro dítě vytvořit plán pedagogické podpory nebo individuální vzdělávací plán tak, aby dítě mohlo naplnit rámcově vzdělávací cíle jednotlivých LMŠ. Zároveň mateřské školy vysvětlují, jaké podmínky a co jednotlivé plány nabízejí.

Některé LMŠ zmiňují výhody pro vzdělávání dětí se SVP. Mezi ně patří pobyt v přírodě, nižší počet dětí ve třídě, přítomnost dvou pedagogů a více během celého dne v mateřské škole.

I v těchto tvrzení mateřské školy porušují jeden z principů inkluzivního vzdělávání, a tím je dekategoriace. Nelze říci, že vzdělávání v LMŠ je vhodné jen pro žáky se SVP. Mateřské školy by ve svých dokumentech měly uvést, že vzdělávání v přírodě může nést určité výhody pro všechny děti bez rozdílu.

- Každé dítě má možnost se zúčastnit všech aktivit, které LMŠ nabízejí

Děti mají možnost zapojit se do činností na základě svého vlastního rozhodnutí. Tři LMŠ ve svém dokumentu píší, že výchova a vzdělávání dítěte bude probíhat souběžně s ostatními dětmi. Ostatní LMŠ se nezmiňují, jakým způsobem bude probíhat vzdělávání dětí se SVP. Lze tedy předpokládat, že výchova a vzdělávání všech dětí bude probíhat najednou.

- V LMŠ je zajištěna spolupráce mezi pedagogy, dalšími odborníky (školní poradenské zařízení) a rodiči dětí

Tři LMŠ uvádějí, že disponují kontakty na školská poradenská zařízení. Jedna z těchto mateřských škol v ŠVP uvádí i přesné kontakty na poradenská zařízení. Devět LMŠ klade důraz na úzkou spolupráci s rodiči. Jedna LMŠ zmiňuje, že před přijetím dítěte se SVP bude veškeré podrobnosti o výchově a vzdělávání dítěte konzultovat se školním poradenským zařízením a zákonnými zástupci dítěte tak, aby byly schopni vytvořit vhodné prostředí a podmínky pro vzdělání dítě. Dvě mateřské školy uvádějí, že v případě přijetí dítěte se SVP budou pedagogové v problematice výchovy a vzdělávání těchto dětí zaškoleni a bude jim poskytnuta odborná literatura. Jedna LMŠ má svého vyškoleného asistenta pedagoga.

Jedna z LMŠ ve svém ŠVP uvádí, že má zkušenost se vzděláváním dítěte s lehkým mentálním postižením.

11. 3. Výsledky strukturovaných dotazníků

Strukturované dotazníky byly zaslány pěti lesním mateřským školám, které mají přímou zkušenost se vzděláváním dětí se SVP. Odpovědi byly získány od čtyř průvodců, tří asistentů pedagoga a čtyřech zákonných zástupců. Z toho dva zákonní zástupci byli zároveň i asistenty pedagoga dětí se SVP. S jednou mateřskou školou a jedním asistentem pedagoga se nepodařilo navázat spolupráci

Níže je popsáno zázemí jednotlivých LMŠ, ve kterých proběhlo vzdělávání dětí se SVP. Zde je provedena analýza strukturovaných rozhovorů. Dále je v této části uvedeno, zda inkluzivní vzdělávání proběhlo dle principů a metodiky inkluzivní pedagogiky.

LMŠ Větvička se nachází na okraji Plzně v arboretu Sofronka. Vznikla jako lesní klub Větvička v roce 2012. Od září 2019 je registrovaná v Rejstříku škol a školských zařízení jako *Lesní mateřská škola Větvička*.

LMŠ navštěvuje 15 dětí, o které se starají minimálně dva průvodci. Ve třídě je smíšený věk dětí. Zázemí LMŠ Větvička tvoří jurta, dřevěné podium a maringotka.

LMŠ Větvičku navštěvuje dívka H. s Downovým syndromem. H. jsou čtyři roky. LMŠ Větvička navštěvuje jen jednou týdně, a to od září 2018. Tento konkrétní den, kdy dívka H. přichází do mateřské školy, jsou s dětmi dva průvodci a matka dívky jako asistentka pedagoga.

Pozorování bylo uskutečněno v rámci praxe v lesní mateřské škole Větvička. Praxe byla týdenní a proběhla během studia na VOŠ pedagogické ve Svatém Janě pod Skalou v květnu 2019. Pozorování dívky s Downovým syndromem probíhalo jeden den.

Během pozorování byly shledány následující jevy. Spolupráce mezi dívkou s Downovým syndromem a dětmi ve třídě, zapojení se dívky do činností, reakce dětí a pedagogů na odlišnost dívky, úprava času a činností, chování asistenta pedagoga ve skupině dětí. Tyto jevy byly konzultovány s průvodci LMŠ Větvička. V některých pozorovaných jevech se autorka práce s průvodci z mateřské školy neshodla. Důvodem byl optimističtější pohled autora na inkluzivní vzdělávání v LMŠ, kratší poznání dívky a nedostatečné seznámením s myšlenkami lesní mateřské školy Větvička.

V následující části je reflektováno pozorování ze dne, kdy v LMŠ byla přítomna dívka s Downovým syndromem.

V LMŠ Větvička se všechny děti ráno setkávají na parkovišti, asi tak 1 km od zázemí školy. Své batůžky si dávají do vozíčku, který vezou průvodci.

Dívka H. přišla na parkoviště mezi prvními dětmi se svou matkou. Ta ji po celý den dělala asistentku. Dívka si na parkovišti dětí moc nevšímalá, ale spíše věnovala pozornost dospělým. Neustále jim chtěla něco ukazovat, lezla jim na záda. V ranním kroužku, kdy se děti s průvodci vítají, jen seděla a přihlížela. Nikdo z dětí není do činností nucen, mohou se stát pozorovateli.

Na cestu do zázemí lesní mateřské školy mají děti pravidla pro cestu. Po cestě se musejí držet vpravo, tedy na stejné straně, kde jede vozík a musí dodržovat body, místa, kam mohou běžet a kde musí čekat na průvodce a ostatní děti. H. si pocelou dobu přesunu do zázemí mateřské školy nesla batůžek na zádech. S dětmi neutíkala k bodům. Během cesty se všichni nasvačili u rybníčka. Dívka H. až k rybníku šla za ruku s maminkou. U rybníčku se snažila napodobit děti při lezení na stromy a hraní si u zídky. Od rybníka se držela u vozíku. V zázemí LMS si H. našla starý hrnec, který si vzala na hromadu písku. K její hře se přidal tříletý chlapec. Společně hrnec naplňovali pískem a listy ze stromů. Do oběda si dívka hrála bez potřeby asistenta, tedy její matky.

Na oběd si z batůžků měly děti vyndat svoje nádoby. Matka se snažila, aby si i H. našla svůj batůžek mezi ostatními a vyndala si sama misky a příbor. Dívka od stolu neustále utíkala a nechtěla jíst. Nakonec ji matka nakrmila. Po obědě následuje odpočinek, některé děti chodí spát do jurty, zbytek dětí poslouchá čtenou pohádku venku na dekách. H. zůstala venku, během čtení se motala do dek a smála se ostatním dětem. Po pohádce se procházela po zázemí školy. Sledovala starší chlapce, kteří si hráli s bahnem. H. se mezi ně snažila zapojit, ale moc se jí to nedařilo. Chvilí lezla po lanových překážkách nebo na strom, který je k tomu určen a děti na něj mohou lézt. Pravidlo při lezení na strom je: „*Lez tak vysoko, abys dokázal slézt dolu sám*“. H. byla několikrát upozorněna svou matkou, že je moc vysoko a nezvládne to. Dívka byla bez zábran. Nakonec ji matka ze stromu sundala, což se H. nelíbilo a začala být mrzutá.

Po chvíli se H. udeřila o klacek, začala plakat a nebyla k utišení. Matka to odůvodnila tím, že je její dcera už unavená. Část cesty zpět k parkovišti vezli průvodci H. ve vozíku.

Maminka H. se snažila pomoci při chodu dne v mateřské škole. Do volné hry dceři nezasahovala. Na základě mého pozorování mohu zhodnotit, že matka dívky přirozeně zapadla do chodu LMŠ. Pokud bylo potřeba, snažila se pomoc všem dětem. Odpoledne si pro děti připravila vyrábění. Jen pár dětí se do něho nezapojilo, mezi nimi byla i H. V této části mého hodnocení se neshoduji s průvodci LMŠ. Jejich filosofie výchovy je postavena především na volné hře a činnosti. Asistentka pedagoga si však připravila pro třídu aktivity, které byly až do velké míry, podle názoru průvodců, pro děti předpřipravené. Nenabízely tedy dostatečný prostor pro vlastní tvořivost dětí. Průvodci LMŠ by si představovali volnější zasahování do dne dětí asistentem pedagoga.

Dívka H. více komunikovala s průvodci (pedagogy) než s dětmi. Snáze navazovala kontakt s mladšími dětmi než se staršími. Matky si téměř do oběda nevěšimala. V prostorách mateřské školy si hrála s nejmenšími dětmi.

Ostatní děti se k H. chovaly tak, jako by neměla žádné obtíže, pokud bylo potřeba, čekaly na ni. Nebo ji i pomohly např. při hledání šišky, klacků.

Z pozorování je patrné, že dívka se svou matkou, jako asistentkou pedagoga, do chodu LMŠ Větvíčka přirozeně zapadla. Jen celý den strávený v LMŠ, byl pro dívku dlouhý a unavující.

Domnívám se, že začlenění dívky s Downovým syndromem do LMŠ Větvíčka proběhlo bez obtíží. I když to není na první pohled patrné, mateřská škola nabízí pravidelné rituály a denní řád. Mezi ně patří ranní kruh, rituály před jídlem jako například mytí rukou a básnička. V mateřské škole je kladen důraz na volnou hru. Což dívce umožňuje, aby si sama volila takové hry a překážky, které postupně bude zdolávat a naplňovat. Pokud potřebuje podporu dospělého člověka, jsou jí k dispozici dva průvodci a asistent pedagoga. Pokud by dívka neměla typické vzhledové rysy Downova syndromu, nevěšimala bych si, zvláště v dopolední části dne, že vykazuje nějaké zvláštní chování oproti ostatním dětem. Domnívám se, že je to prostředím přírody, které je přirozené a dokáže mnoho nedostatků vyrovnat.

Děti v LMŠ Větvíčka nejsou do řízených činností nuceni. Průvodci se snaží u každého z dětí rozvíjet jeho samostatnost různými činnostmi. Pokud někdo na některou z činností potřebuje více času nebo podpory dospělého, je mu to umožněno například

při vyndávání si misek na oběd z batůžku nebo při překonávání překážek v podobě padlých stromů.

Během dne nebylo zaznamenáno, že by dětem bylo vysvětlováno, že jsme každý jiný a máme svá specifika. Po konzultaci s průvodci bylo zjištěno, že o docházce H. do LMŠ byly informováni rodiče ostatních dětí. Průvodci nijak děti na dívku H. nepřipravovali. Pouze, když nastanou situace, kdy se děti ptají, je jim vhodným způsobem vše vysvětleno. Průvodci zmínili, že v souvislosti s H. se žádné z dětí neptalo na její odlišnost. Pouze se občas setkají při přesunu z parkoviště do zázemí LMŠ s člověkem na invalidním vozíku. V tuto chvíli jsou dětem jejich dotazy vysvětleny.

V následující části budou zhodnoceny jednotlivé principy inkluzivního vzdělávání, které byly vymezeny v teoretické části práce v kapitole číslo 5.

Prvním principem je princip rovných příležitostí. Jak už bylo výše zmíněno, děti v LMŠ Větvička mají možnost se účastnit všech aktivit, které LMŠ nabízí. V případě potřeby je vždy na blízku průvodce, který případné překážky pomáhá dětem zdotat. Není to tak, že by činnosti za dítě dělal, ale plní opravdu funkci doprovázející osoby. V této části jsou zahrnuty i další principy, jako je například nediskriminace, rovný přístup ke všem dětem, aktivní účast žáků. Z toho vyplývá, že jednotlivé principy inkluzivního vzdělávání se opravdu prolínají.

Během pozorování nastalo hned několik situací, kdy si nebyl některý z pedagogů jistý, jak má postupovat a musel se poradit s dalším kolegou ve skupině. Dochází tak ke spolupráci mezi pedagogy této mateřské školy.

Ze strukturovaného dotazníku vyplývá, že IVP pro dívku sestavila její matka. LMŠ Větvička pro děti tvoří PLPP.

Výsledky strukturovaného dotazníku s LMŠ Jelínek

Lesní mateřská škola Jelínek je v Rejstříku škol a školských zařízení zapsaná od září roku 2017. Mateřskou školu navštěvuje denně maximálně 15 dětí. Skupina dětí je věkově smíšená. Zázemí LMŠ Jelínek tvoří oplocená část lesa s Jelínkovou lesní chatou. Zde děti obědvají, odpočívají, popřípadě se zde mohou schovat v době nepříznivého počasí.

Pedagogové LMŠ Jelínek mají vysokoškolské pedagogické vzdělání. Asistent pedagoga absolvoval akreditovaný kurz MŠMT asistent pedagoga.

I přesto, že v mnohých školních vzdělávacích programech lesních mateřských škol najdeme zmínku o tom, že mateřské školy tohoto typu nejsou vhodné pro děti nevidomé v LMŠ Jelínek se i tuto bariéru pokusili překonat.

Zde je stručné shrnutí materiálů, které mi poskytla asistentka pedagoga nevidomé dívky, která LMŠ navštěvovala. Jedná se o Závěrečnou práci studia pro asistenta pedagoga. Práce nese název: *„Dojmy, postřehy, úvahy z praktické části práce asistenta pedagoga v Lesní mateřské škole u nevidomého dítěte“*.

Začlenění nevidomé dívky v lesní mateřské škole Jelínek proběhlo ve školním roce 2018/2019. Dívka nevidí od svých čtyř let. Po čtvrtém roce navštěvovala mateřskou školu v Brně. Poslední rok povinné školní docházky strávila v LMŠ Jelínek, kam docházela předtím ve třech letech. V té době ještě viděla. V předškolním roce dívka LMŠ Jelínek navštěvovala pouze tři dny v týdnu.

Den v mateřské škole začíná přivítáním a společnou rozvíčkou. Zpočátku ji asistentka při cvičení vedla zezadu, ale pak už se opakující cviky naučila a dívka cvičila sama. Z místa, kde se děti schází, dokázala sama najít místo, kde si odložila batůžek. Ten má vždy na kraji lavice a je označený přívěsky. I poutka na zipu jsou zvětšená, aby se s nimi dobře manipulovalo.

Během procházek chodila dívka za ruku s asistentkou nebo se s ostatními dětmi držela obruče. V tuto chvíli ji asistent pedagoga slovně upozorňoval na možné překážky.

Hry během dne jsou uzpůsobeny dívce tak, aby je mohla plnit. Ohmatávání přírodních předmětů, zvukové podněty jako například broukání písniček, rozeznávání rostlin podle vůní. Dívka se dokázala pohybovat za zvuky.

U dívky byla podporovaná především samostatnost při každodenních činnostech, jako je například oblékání, obsluha při jídle nebo pohyb venku či ve vnitřních prostorech mateřské školy.

Dívka byla během dne v LMŠ zapojována do všech aktivit, které mateřská škola nabízí.

Níže uváděný závěr vychází z analýzy strukturovaných rozhovorů s průvodci, asistenty pedagoga a zákonnými zástupci dítěte se SVP. Strukturovaný dotazník včetně odpovědí je umístěn v příloze číslo 1 až 3.

Z odpovědí ve strukturovaném dotazníku vyplývá, že LMŠ Jelínek musela provést některé úpravy budovy (fixace oboustranně otevírajících se dveří), získat pomůcky pro výuku šestibodového Braillova písma. Za zajímavou zmínku stojí i porovnání pobytu dívky v běžné mateřské škole a lesní mateřské škole. Dle odpovědí pedagoga vyplývá, že v LMŠ dívka zameškala méně docházky než v mateřské škole běžného typu. Reakce dětí na nevidomou dívku byly jak pozitivní, tak i negativní. Velmi záleželo na situaci, ve které se zrovna třída nacházela. Ovšem i následující rok, kdy už byla dívka v základní škole, na ni děti sami od sebe vzpomínaly. Asistent pedagoga, rodič dívky a pedagog se shodují, že výhodou LMŠ je individuální přístup k dítěti díky nízkému počtu dětí ve třídě. Dále se za pozitivum předkládá to, že v LMŠ nejsou děti vystaveny nadměrnému hluku díky tomu, že nejsou zavřeny v budově. Začlenění nevidomé dívky proběhlo bez větších obtíží díky vzájemné spolupráci a otevřenosti mezi rodiči, pedagogy LMŠ a SPC.

Pokud bychom zkušenost LMŠ Jelínek měli hodnotit z pohledu naplnění principů a metodiky inkluzivní pedagogiky, je patrné, že LMŠ Jelínek splnila všechny tyto body, které jsou vymezeny v teoretické části práce.

Lesní mateřská škola Lesmír

LMŠ Lesmír z. s. vznikla v roce 2012 jako spolek. V září 2017 vstoupila do Rejstříku škola a školských zařízení. Maximální denní počet dětí je 18 v přítomnosti vždy dvou pracovníků LMŠ, jeden pedagog a druhý průvodce s nepedagogickým vzděláním.

LMŠ se nachází v blízkosti lesa. K dispozici má vyhřívanou budovu a altán, kam je možné se za nepříznivého počasí schovat.

Následující text vychází z analýzy strukturovaného dotazníku s pedagogem a zákonným zástupcem dítěte se SVP. Celé odpovědi jsou k dispozici v příloze číslo 7 až 8.

Bohužel LMŠ Lesmír už není v kontaktu s asistentem pedagoga, který chlapci pomáhal, proto zde chybí jeho odpovědi.

Od školního roku 2016/2017 LMŠ Lesmír, navštěvoval chlapec s poruchou autistického spektra, hyperaktivitou a bezlepkovou dietou. Tedy od svých 3,5 let až do nástupu do základní školy. Chlapec do mateřské školy nastoupil bez vyšetření odborníky (na to se zatím čekalo), po měsíci byl chlapci přidělen asistent, kterého rodina první rok musela platit ze svých finančních zdrojů. Následující rok LMŠ Lesmír vstoupila do Registru škol a školských zařízení. To chlapci umožnilo mít nárok na bezplatné podpůrné opatření.

Pedagog LMŠ se domnívá, že je důležité posupovat vždy individuálně. Seznámit děti i jejich rodiče s chováním dítěte se SVP. LMŠ Lesmír nemohla už další dítě se SVP do své mateřské školy přijmout, důvodem bylo vytížení pedagogů a typ dítěte se SVP. Velmi pozitivně pedagog hodnotí to, že děti v předškolním věku jsou schopné přijmout bez obtíží odlišnost. Matka dítěte vzdělávání svého syna hodnotí kladně. Byl přijat takový, jaký je.

I zde vyplývá, že LMŠ Lesmír se snaží dodržet principy inkluzivního vzdělávání. Je uvedena zmínka o nemožnosti přijetí dalšího dítěte se SVP, tím se porušuje princip rovných příležitostí. Na druhou stranu, pokud ředitelka mateřské školy vyhodnotila, že není schopna zařídit veškerá opatření pro dítě tak, aby bylo možné kvalitně vychovávat a vzdělávat tuto skupinu, domnívám se, že se rozhodla správně.

Lesní mateřská škola a ekocentrum Berounka z. s.

LMŠ Berounka funguje už od roku 2012 jako lesní klub. Od roku 2018 je v Rejstříku škol a školských zařízení. V mateřské škole je denně vzděláváno 13 dětí. Třída dětí je věkově smíšená. Zázemí školy tvoří slaměnohliněný domeček na okraji obce. Zahrada LMŠ je oplocena.

V lesním klubu Berounka proběhlo vzdělávání chlapce s lehkým mentálním postižením. Asistentku chlapci dělala jeho matka, která pro tuto činnost měla splněný kurz asistenta pedagoga. Chlapec LMŠ navštěvoval od pěti let, jednou týdně. Zbylé dny docházel do mateřské školy s prvky Montessori systému.

Následující část vychází ze strukturovaného dotazníku. Úplné znění a odpovědi dotazníku jsou umístěny v příloze číslo 4 až 6.

Jelikož vzdělávání chlapce s lehkým mentálním postižením v lesním klubu Berounka probíhalo ve školním roce 2017/2018, jsou některé odpovědi poměrně stručné. Z odpovědi pedagoga a rodiče vyplývá, že otevřený prostor venku na dítě působil zklidňujícím efektem oproti uzavřenému prostoru LMŠ. U chlapce bylo možné srovnání mezi mateřskou školou s prvky Montessori systému a LMŠ. Matka chlapce hodnotí asistenci dítěti v prostoru LMŠ jako méně náročnou, právě díky častému pobytu venku, menšímu množství pravidel oproti vnitřnímu prostředí. Případnou nevýhodu vzdělávání v LMŠ matka chlapce spatřuje při přechodu do základní školy. Obává se, že může nastat problém při přizpůsobování se jinému režimu dne.

Lesní mateřská škola Na dvorečku

LMŠ Na dvorečku tvoří součást Komunitního centra Jeden strom z. s. V roce 2018 vstoupila LMŠ Na dvorečku do Rejstříku škol a školských zařízení. V letošním školním roce 2019/2020 probíhá inkluzivní vzdělávání. Bohužel s touto mateřskou školou se nepodařilo navázat bližší spolupráci. Ale i přesto je v této části práce zmíněna. Jeden strom na svých webových stránkách velmi propaguje vzdělávání pro všechny. Je zde stručně vysvětlen hlavní cíl inkluzivního vzdělávání. V neposlední řadě zde najdeme zmínku o dětech, se kterými se můžeme v mateřské škole setkat. Patří mezi ně například děti s DMO, děti s atypickým autismem nebo dětským autismem, ale

i třeba děti s Rettovým syndromem. Zároveň Komunitní centrum Jeden strom poskytuje poradenské služby v oblasti podpory rodiny a vztahů.

12. Diskuze

V praktické části bakalářské práce bylo hlavním cílem zjistit kolik LMŠ má zkušenosti se vzděláváním dětí se SVP. Dále ověřit, zda toto vzdělávání probíhá dle principů a metodiky inkluzivní pedagogiky.

Bylo zjištěno, že se vzděláváním dětí se SVP má zkušenost pouze 5 LMŠ z 25 LMŠ. Dle strukturovaných dotazníků bylo prověřeno, že dochází k naplnění principů inkluzivního vzdělávání. V rámci ověřování těchto principů bylo provedeno i jedno pozorování dívky s Downovým syndromem v LMŠ. S jednou mateřskou školou se nepodařilo navázat spolupráci. Nepodařilo se získat odpovědi na strukturované dotazníky. Přesto je však možné se z webových stránek škol o inkluzivním vzdělávání mnoho informací dozvědět. Například jsou na stránkách přesně popsány principy inkluzivní pedagogiky, které plní. Zároveň uvádí, jaké zkušenosti s žáky se SVP mají. Jejich tvrzení nebylo možné žádným způsobem ověřit v praxi.

Lze říci, že zkušenost se vzděláváním dětí se SVP má malé množství LMŠ. A to i přesto, že ve svých ŠVP PV uvádějí, že jsou inkluzivnímu vzdělávání nakloněny. Ovšem hned několik z nich v následujících větách upozorňuje, že nemohou vzdělávat děti s tělesným hendikepem, vyšším stupněm mentálního postižení a poruchou autistického spektra či nevidomé děti. Jako důvod LMŠ uvádějí specifické podmínky vzdělávání v LMŠ.

V některých LMŠ vzdělání dítěte se SVP proběhlo ještě v době, kdy tyto mateřské školy byly jen lesními kluby. Z toho vyplývá, že děti neměly nárok na bezplatná podpůrná opatření. To se vstupem do Rejstříku škol a školských zařízení změnilo.

Všechny LMŠ, ve kterých již proběhlo začlenění dětí se SVP vyvracejí diskriminující tvrzení, že nelze v LMŠ vzdělávat dítě s mentálním postižením, nevidomé nebo poruchou autistického spektra.

Ve svých školních vzdělávacích programech se vzděláváním dětí se SVP zabývá 24 LMŠ. Jedna mateřská škola této problematice nevěnuje pozornost. Pouze uvádí, že ke všem dětem přistupuje individuálně. Právě tímto tvrzením lze říci, že také naplňuje principy inkluzivního vzdělávání.

Některé odpovědi ve strukturovaných dotaznících odpovídají textu v teoretické části práce v kapitole číslo 3 *Důležitost přírody ve výchově*. Dotazovaní se shodují, že otevřený prostor přírody na dítě působí zklidňujícím účinkem. Nevidomá dívka v LMŠ zameškala méně docházky z důvodu nemoci než předchozí rok v běžné mateřské škole. Sice nelze tvrdit, že díky častému pobytu v přírodě si vybudovala lepší imunitní systém, protože faktorů bylo jistě více, ale lze se domnívat, že příroda byla pomocným prostředkem.

Během oslovování ředitelů pro získání informací, zda v LMŠ mají přímou zkušenost se vzděláváním dětí se SVP bylo zjištěno, že v jedné mateřské škole chystají vybudovat bezbariérovou juru. Hlavní motiv je získání finanční podpory na bezbariérovou budovu. Ale i tak jim tento krok umožní, přijmou dítě s obtížemi pohybu. Přesto ředitelka mateřské školy uvádí, že by před přijetím dítěte s obtížemi pohybu musela s dalšími pedagogy zvážit veškerá omezení, která by se mohla týkat běžného chodu LMŠ. Jako je například pohyb v okolí zázemí mateřské školy. V lese, údolí a u rybníka. Ředitelka LMŠ se domnívá, že by dítě například na invalidním vozíku nemohla přijmout na celý týden. Přijetím takového dítěte by se mohla změnit jedna z hlavních myšlenek této LMŠ, zvláště časté vycházky do přírody mimo cesty. Zároveň se v této LMŠ chystají přijmout na letní příměstský tábor chlapce s poruchou autistického spektra. Ředitelka LMŠ vybrala ze svého týmu průvodce, kteří ze svých praxí mají zkušenosti právě s dětmi s poruchou autistického spektra. Oba průvodci, kteří tábor povedou, jsou zatím seznámeni s vyšetřením chlapce ze SPC. Před táborem je čeká ještě individuální setkání s chlapcem, aby pro něho mohli zajistit veškeré podpůrné opatření a přizpůsobit chod tábora. Dále ředitelka LMŠ opatřila pro průvodce odbornou literaturu s touto problematikou.

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo zjistit, kolik lesních mateřských škol má zkušenosti s inkluzivním vzděláváním. Zároveň ověřit, zda toto vzdělání probíhá dle principů a metodiky inkluzivní pedagogiky.

V teoretické části bakalářské práce jsem vymezila a popsala lesní mateřské školy, jejich legislativní ukotvení v České Republice. Porovnála jsem v některých směrech běžné mateřské školy a lesní mateřské školy. Zároveň jsem se zaměřila na důležitost přírody, ale i její rizika v rámci výchovy a vzdělávání.

Vymezila jsem inkluzivní vzdělávání. Popsala jsem principy tohoto vzdělávání dle Evropské agentury pro rozvoj speciálního vzdělávání, vymezila podpůrná opatření dle Školského zákona.

V neposlední řadě jsem se zaměřila na inkluzivní vzdělávání v mateřských školách, a to konkrétně v lesních mateřských školách. Bylo zjištěno, že na lesní mateřské školy se neklade žádná výjimka při vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami. Tedy všechny lesní mateřské školy by měly přijímat děti s podpůrnými opatřeními.

V praktické části své práce jsem popsala výzkum, který jsem v jednotlivých lesních mateřských školách provedla.

Zjistila jsem, že 23 lesních mateřských škol ve svém školním vzdělávacím programu uvádí vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami. Jedna lesní mateřská škola se této problematice ve svém dokumentu nevěnuje. Některé lesní mateřské školy v dokumentech diskriminují žáky s tělesným hendikepem, poruchou autistického spektra, nevidomé nebo děti s mentálním postižením. Tyto žáky nemohou přijmout z důvodů specifické výchovy a vzdělávání v lesních mateřských školách. Domnívají se, že častý pobyt venku a nepravidelný program pro tyto děti není vhodný. Dále v některých dokumentech je porušován princip dekategoriace.

Překvapilo mě, že pouze pět lesních mateřských škol z 25 má přímou zkušenost se vzděláním dítěte se speciálními vzdělávacími potřebami. Předpokládám, že tato skutečnost souvisí s poměrně krátkým působením, školy jsou v Rejstříku mateřských škol a školních zařízení teprve od roku 2017. Domnívám se, že vliv mají i obavy z

narušení malého kolektivu, obtížného plnění specifických cílů a vzdělávání lesních mateřských škol, což by mohlo znamenat nespokojenost rodičů, tedy ohrožení existence školy. Také častý pobyt venku, jednoduché zázemí a nepravidelný režim vede k obavám přijetí dítěte se speciálními vzdělávacími potřebami.

Povzbuzující je skutečnost, že pozorováním a strukturovanými dotazníky jsem zjistila, že v uvedených pěti mateřských školách probíhá vzdělání dle principů a metodiky inkluzivní pedagogiky, a také byly potvrzeny přínosy přírody pro výchovu, o kterých jsem se zmínila v teoretické části práce.

Bohužel s jednou ze zmiňovaných lesních mateřských škol se nepodařilo navázat bližší spolupráci, proto jsem v tomto zařízení neověřila, zda inkluzivní vzdělávání probíhá dle principů a metodiky inkluzivní pedagogiky.

Zřejmě by bylo zajímavé provést totožný výzkum za delší časové období a porovnat výsledky.

Domnívám se, že hlavní cíle práce byly splněny. Zároveň si myslím, že můj výzkum může pomoci lesním mateřským školám, které se obávají přijmout právě dítě s mentálním postižením, nevidomé nebo s poruchou autistického spektra.

Seznam zkratk

IVP	Individuální vzdělávací plán
LMŠ	Lesní mateřská škola
PLPP	Plán pedagogické podpory
PPP	Pedagogicko-psychologická poradna
SPV	Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami
ŠVP PV	Školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

Seznam použité literatury

ANDERLIK, Lore. *Cesta k inkluzi: úvahy z praxe a pro praxi*. Praha: Triton, 2014. ISBN 978-80-7387-765-1.

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ. Diagnostika dítěte předškolního věku: co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let. 2. vydání. Brno: Edika, 2015. Moderní metodika pro rodiče a učitele. Předškoláci. ISBN 978-80-266-0658-1.

BOHÁČOVÁ, Jana, Ilona HULÍNOVÁ-MIHALCOVÁ, Karolína JAREŠOVÁ, Aleš JIRÁSEK, Kateřina KONVALINOVÁ, Barbora LOUDOVÁ STRALCZYNSKÁ, Eva NEUMANNOVÁ a Jana ŠÁMALOVÁ. *Školní zralost a dítě s SVP: v praxi mateřské školy*. Praha: Raabe, 2019. ISBN 9788074964220.

HÁJKOVÁ, Vanda a Iva STRNADOVÁ. *Inkluzivní vzdělávání: [teorie a praxe]*. Praha: Grada, 2010. Pedagogika (Grada). ISBN 9788024730707.

HECKMANN, Helle. *Pět zlatých klíčů k naplněnému životu s dětmi od narození do sedmi let*. Přeložil Marta DAROM. Praha: Malvern, 2019. ISBN 978-80-7530-175-8.

KALEJA, Martin a Eva ZEZULKOVÁ. *Školská inkluze versus exkluze: vybrané kontexty vzdělávání sociálně vyloučených dětí a žáků s potřebou podpůrných opatření*. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, katedra speciální pedagogiky, 2016. ISBN 978-80-7464-840-3.

KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola: co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4435-3.

KRAJHANZL, Jan. *Psychologie vztahu k přírodě a životnímu prostředí: pět charakteristik, ve kterých se lidé liší*. 1. vyd. Brno: Lipka - školské zařízení pro environmentální vzdělávání ve spolupráci s Masarykovou univerzitou, 2014. ISBN 978-80.

KRATOCHVÍLOVÁ, Jana. *Inkluzivní vzdělávání v české primární škole: teorie, praxe, výzkum*. první. Brno: Masarykova univerzita, 2013. ISBN 978-80-210-6527-7.

LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1284-9.

LECHTA, Viktor, ed. *Základy inkluzivní pedagogiky: dítě s postižením, narušením a ohrožením ve škole*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-679-7.

MAZÁNKOVÁ, Martina. *Inkluze v mateřské škole: děti s PAS, ADHD a handicapem*. Praha: Portál, 2018. ISBN 978-80-262-1365-9.

OPRAVILOVÁ, Eva. *Předškolní pedagogika*. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5107-8.

PRŮCHA, Jan. *Přehled pedagogiky: úvod do studia oboru*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2009. 271 s.

SLOWÍK, Josef. *Speciální pedagogika*. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-271-0095-8.

STREJČKOVÁ, Emilie. *Děti, aby byly a žily*. Vyd. 1. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2005. ISBN 80-7212-382-3.

SYSLOVÁ, Zora, Jana KRATOCHVÍLOVÁ a Táňa FIKAROVÁ. *Pedagogická diagnostika v MŠ: práce s portfoliem dítěte*. Praha: Portál, 2018. ISBN 978-80-262-1324-6.

VOŠAHLÍKOVÁ, Tereza. *Ekoškolky a lesní mateřské školy: praktický manuál pro aktivní rodiče, pedagogy a zřizovatele mateřských škol*. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2010. ISBN 978-80-7212-537-1.

VOŠAHLÍKOVÁ, Tereza, Jan KRAJHANZL a Helena VOSTRADOVSKÁ. *Kořeny předškolní výchovy: podmínky zdravého vývoje dětí v rodině, školce a přírodě*:

závěrečný výzkumný report za rok 2011. Praha: Asociace lesních MŠ, 2012. ISBN 978-80-260-3190-1.

Internetové zdroje

BORG, George, John HUNTER, Bryndis SIGURJÓNSDOTTÍROVÁ a Simona D'ALESSIOVÁ. *Klíčové principy zlepšování kvality inkluzivního vzdělávání – Doporučení pro praxi* [online]. Odense, Denmark: Evropská agentura pro rozvoj speciálního vzdělávání, 2011 [cit. 2020-04-06]. ISBN 978-87-7110-296-3. dostupné na: http://www.european-agency.org/sites/default/files/key-principles-for-promotingquality-in-inclusive-education-recommendations-for-practice_keyprinciples-rec-CS.pdf

Český portál ekopsychologie - O vztahu k přírodě a životnímu prostředí [online]. Copyright © [cit. 25.02.2020]. Dostupné z: <http://www.ekopsychologie.cz/soubory/evyvoj.pdf>.

DANIŠ, Petr. 2016, Děti venku v přírodě: ohrožený druh?, Tereza: Praha. ISBN 978-80-87905-10-4. Online dostupné na http://jdeteven.cz/files/userfiles/Publikace/Deti_venku_v_priode_2016_web.pdf

EVROPSKÁ AGENTURA PRO ROZVOJ SPECIÁLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ. Klíčové principy zlepšování kvality inkluzivního vzdělávání. Doporučení odpovědným politickým činitelům. Odense, Dánsko: Evropská agentura pro rozvoj speciálního vzdělávání, 2009. 32 s. ISBN: 978-87-7110-001-3.

EVROPSKÁ AGENTURA PRO ROZVOJ SPECIÁLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ. 2017. Inkluzivní předškolní vzdělávání: Nové postřehy a nástroje - Závěrečná souhrnná zpráva. ISBN: 978-87-7110-691-6 [online] [citované 2020-02-16] dostupné na: http://www.european-agency.org/sites/default/files/key-principles-for-promotingquality-in-inclusive-education-recommendations-for-practice_keyprinciples-rec-CS.pdf

Infobalíček ALMŠ. Infobalíček ALMŠ [online]. Dostupné z: <http://infobalicek.lesnims.cz/uvod.html>

KYRIAZOPOULOU, Mary, Paul BARTOLO, Eva BJÖRCK-ÅKESSON, Climent GINÉ a Flora BELLOUR. *Inkluzivní předškolní vzdělávání: Nové postřehy a nástroje – Závěrečná souhrnná zpráva*. [online]. Odense, Dánsko: Evropská agentura pro rozvoj speciálního vzdělávání, 2017 [cit. 2020-04-05]. ISBN 978-87-7110-691-6. Dostupné na: https://www.european-agency.org/sites/default/files/iece-summary-cs_0.pdf

Legislativa - ALMŠ. ALMŠ [online]. Copyright © 2020 Next Generation Solution [cit. 25.02.2020]. Dostupné z: <https://www.lesnims.cz/lesni-ms/legislativa.html>

Nadace Proměny Karla Komárka. České děti venku: Reprezentativní výzkum, kde a jak tráví děti svůj čas. Nadace Proměny Karla Komárka [cit. 25.02.2020]. Dostupné z: <http://www.nadace-promeny.cz/cz/vyzkum.html>

Strategie vzdělávání pro udržitelný rozvoj České republiky (2008 – 2015), MŠMT ČR. MŠMT ČR [online]. Copyright ©2013 [cit. 25.02.2020]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/strategie-vzdelavani-pro-udrzitelny-rozvoj-ceske-republiky>

Zástupci lesních mateřských škol diskutovali na MŠMT, MŠMT ČR. MŠMT ČR [online]. Copyright ©2013 [cit. 25.02.2020]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/zastupci-lesnich-materskych-skol-diskutovali-na-msmt>

VOŠAHLÍKOVÁ, Tereza. Výsledky pilotního výzkumu Kořeny předškolní výchovy. [online]. 21. 03. 2012 [cit. 2014-04-06]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/o/p/15293/VYSLEDKY-PILOTNIHO-VYZKUMUKORENY-PREDSKOLNI-VYCHOVY.html/>

WATKINSOVÁ, Amanda. *Klíčové principy zlepšování kvality inkluzivního vzdělávání – Doporučení odpovědným politickým činitelům* [online]. 2009. Dánsko: Evropská agentura pro rozvoj speciálního vzdělávání, 2009 [cit. 2020-04-04]. ISBN 978-87-7110-001-3. Dostupné z: https://www.european-agency.org/sites/default/files/key-principles-for-promoting-quality-in-inclusive-education_key-principles-CS.pdf

Seznam příloh

Příloha 1 – Strukturovaný dotazník s průvodcem LMŠ Jelínek

Příloha 2 – Strukturovaný dotazník s asistentem pedagoga LMŠ Jelínek

Příloha 3 – Strukturovaný dotazník s rodičem dítěte se SVP LMŠ Jelínek

Příloha 4 – Strukturovaný dotazník s průvodcem LMŠ a ekocentrum Berounka z. s.

Příloha 5 – Strukturovaný dotazník s asistentem pedagoga LMŠ a ekocentrum Berounka z. s

Příloha 6 – Strukturovaný dotazník s rodičem dítěte se SVP LMŠ a ekocentrum Berounka z. s

Příloha 7 – Strukturovaný dotazník s průvodcem LMŠ Lesmír

Příloha 8 – Strukturovaný dotazník s rodičem dítěte se SVP LMŠ Lesmír

Příloha 9 – Strukturovaný dotazník s průvodcem LMŠ Větvička

Příloha 11 – Strukturovaný dotazník s asistentem pedagoga LMŠ Větvička

Příloha 12 – Strukturovaný dotazník s rodičem dítěte se SVP SVP LMŠ Větvička

Příloha 1 – Strukturovaný dotazník s průvodcem LMŠ Jelínek

- Dítě se speciálními vzdělávacími potřebami (dále jen SVP) bylo přijato do LMŠ počátkem školního roku nebo až v jeho průběhu?

Dítě s SVP bylo přijato na začátku školního roku

- Má vaše LMŠ kritéria, podle kterých přijímá žáky se SVP? Případně jaká?

Naše LMŠ kritéria pro přijetí dítěte s SVP nemá

- Nastala situace, kdy jste dítě se SVP do vaší LMŠ nepřijali, popřípadě museli vyloučit? Pokud ano o jakou situaci se jednalo?

Tato situace nenastala

- Jaké podmínky bylo potřeba vytvořit proto přijetí dítě se SVP?

Zajistit asistenta pedagoga, zafixovat oboustranně se otevírající dveře, vytvořit a vyrobit speciální pomůcky pro nácvik šestibodu Braillova písma

- Spolupracujete se školským poradenským pracovištěm, příp. s jinými odborníky? Jak tato spolupráce probíhá?

Spolupráce s SPC pro zrakově postižené Brno Kamenomlýnská probíhala velice dobře a vstřícně

- Jaký stupeň podpůrného opatření má dítě se SVP ve vaší LMŠ? Jaká konkrétní podpůrná opatření dítě má?

Dítě mělo 4. stupeň podpůrného opatření.

- Máte pro dítě se SVP asistenta pedagoga či osobního asistenta? Jak tato spolupráce probíhá?

Pro dítě s SVP jsme měli asistentku pedagoga a spolupráce probíhala velice dobře

- Máte vytvořený plán pedagogické podpory nebo individuální vzdělávací plán pro dítě?

Máme vytvořený individuální vzdělávací plán pro dítě se SVP.

- Jsou aktivity, ve kterých je dítě se SVP výrazně omezeno?

Díky asistentce pedagoga nebylo dítě s SVP výrazně omezeno

- V čem si myslíte, že je výhodné vzdělávat dítě se SVP v LMŠ?

Dítě s SVP v LMŠ má díky menšímu počtu dětí možnost individuálního přístupu pedagogů a snadnějšího zapojení do kolektivu dětí. Největším přínosem vidím čas a prostor, které dítě má pro zvládnutí činností a emočních výkyvů. Každodenní pobyt venku za každého počasí přispívá ke zdraví, posílení imunity, rozvoji hrubé a jemné motoriky, rozvoji smyslového vnímání a vnímání proměn ročního období. Máme vyzorováno, že pobyt v přírodě blahodárně působí na psychiku dětí, když se jim například stýská po rodičích atd. V našem případě došlo k velkému zlepšení těžkého zdravotního stavu, proti loňskému roku, kdy dívka byla v klasické školce a často chyběla, v LMŠ zameškala velmi málo.

- V čem si myslíte, že je nevýhodné vzdělávat dítě se SVP v LMŠ ?

Nevýhodou vzdělávání dětí se SVP v LMŠ je nemožnost vytvořit bezbariérový prostor v lese

- Jak reagují ostatní děti na dítě se SVP, příp. rodiče ostatních dětí?

Ostatní děti reagují na přítomnost dítěte se SVP různě. Některé jsou aktivní a rozvíjejí vztah s dítětem a rády mu pomáhají, jiné děti jsou spíše pasivnější a o dítě se SVP se nezajímají, jiné někdy reagují negativně až podrážděně v situacích, kdy dítě se SVP má oproti ostatním dětem výhody, například více pozornosti. Rodiče ostatních dětí reagovali přirozeně a pozitivně

- Překvapily vás některé situace během inkluzivního vzdělávání? Případně jaké?

Někdy vznikaly negativní reakce ostatních dětí, například děti nechtěly brát dívku za ruku, měla na rukou atopický ekzém a mívala ruce rozpraskané, plné strupů a boláků, suché s drsnou kůží. Krásná byla reakce jednoho chlapce, který řekl: "To není nevidomá Kačenka, to je naše Kačenka." Děti i další rok vzpomínaly na Kačenku, mluvily o ní, říkaly, co by si mohla ohmatat, co by pro ni bylo náročné

- Jaké vzdělání mají pedagogové v LMŠ?

Pedagožky v LMŠ mají vysokoškolské magisterské pedagogické vzdělání (Pedagogickou fakultu s oborem speciální pedagogiky)

Příloha 2 – Strukturovaný dotazník s asistentem pedagoga LMŠ Jelínek

- Jakým způsobem probíhá vaše pomoc při začleňování dítěte se SVP? Jste k dispozici všem dětem?

Má práce spočívala v tom, že jsem vedla dítě k samostatnosti (mluvím v minulém čase, protože to bylo loňský školní rok), jelikož se jednalo o předškoláčka. A zároveň to byl 1. rok ve školce, protože ze zdravotních důvodů, to dříve nebylo možné. Jednalo se konkrétně o úplně nevidomé dítě, které do 3 let normálně vidělo. Na začátku se jednalo o to seznámit dítě s prostorem školky, což proběhlo velmi rychle.

- Máte možnost porovnat asistenci dítěte z běžné mateřské školy a LMŠ? Pokud ano, jaké jsou rozdíly?

Osobně jsem dělala asistenci dítěti jen v LMŠ, takže zkušenost z běžné MŠ nemám. A neví, zda to takto porovnávat vůbec jde, neboť každé dítě je individuální i to se SVP.

- Jaké vzdělání máte pro výkon asistenta pedagoga?

Absolvovala jsem akreditovaný kurz MŠMT asistent pedagoga. Jinak mám vystudovanou MZLU (myslím, že v současnosti je to jen už MU) v Brně tříletý bakalářský obor Pozemkové úpravy, ochrana a využití půdního fondu. Mám půlroční zkušenost coby průvodkyně v LMŠ inspirované waldorfskou pedagogikou u Městečka Trnávky.

- V čem si myslíte, že je výhodné vzdělávat dítě se SVP v LMŠ?

Já vnímám výhody venkovního prostředí hlavně jako „balzám“ na dětskou duši, kdy vidím, že je méně konfliktů, méně jsou děti vystaveny hluku oproti interiéru. Což jsem vnímala hodně silně u „svého“ nevidomého dítěte se SVP.

Dále je to i počtem dětí ve skupince, kterých je 15, takže je tu větší prostor se věnovat dítěti se SVP.

- V čem si myslíte, že je nevýhodné vzdělávat dítě se SVP v LMŠ?

Nevýhody nekriticky nevidím. Snažím se být optimistkou. Ale každé dítě je individuální, takže některému dítěti nemusí „sednout“ LMŠ. Mám zkušenost, že pro malé 3-leté děti to může být náročné, obzvláště zimní období.

Příloha 3 – Strukturovaný dotazník s rodičem dítěte se SVP LMŠ Jelínek

- Od kolika let navštěvuje vaše dítě LMŠ?

Moje dítě navštěvovalo LMŠ jeden předškolní rok, od 6 do 7 let.

- Kolik dní v týdnu vaše dítě do LMŠ chodí?

Chodila 3 dny v týdnu. PO+ST+PÁ.

- Proč jste se rozhodli, že vaše dítě bude navštěvovat LMŠ?

Tuto LMŠ jsme znali, dcera ji navštěvovala již před onemocněním, které způsobilo slepotu. Navštěvovala ji asi tři měsíce (duben až červen) v takovém „zvykacím“ režimu, dva dny v týdnu. Bylo to před třetími narozeninami. V následujícím školním roce měla do lesní školky nastoupit. O prázdninách se ale projevilo onemocnění, po jehož průběhu a léčbě se z „normálního“ dítěte stalo dítě nevidomé. Takže školku jsme znali, znali jsme se osobně i s personálem, který byl velice vstřícný k myšlence začlenění dcery se zrakovým postižením. A tito milí lidé (ženy) nám vytvořili potom podmínky k tomu, aby mohla dcera školku navštěvovat. Věřila jsem, že se jim podaří dceru začlenit do kolektivu, aby mohla rozvíjet sociální kontakty. Zde také poprvé od onemocnění zažila kolem sebe kolektiv dětí, ve kterém se mohla rozvíjet.

- V čem si myslíte, že je výhodné vzdělávat vaše dítě v LMŠ?

Menší skupinka dětí, osobní přístup ke každému dítěti, pobyt na vzduchu, v přírodě. Ale hlavně vždy záleží na konkrétních lidech (tedy učitelkách) a jejich osobnímu přístupu. Které jsou tady úplně úžasné.

- V čem si myslíte, že je nevýhodné vzdělávat vaše dítě v LMŠ?

O ničem nevím.

- Jakým způsobem probíhalo přijetí dítěte do LMŠ?

Před zápisem jsem konzultovala s vedením LMŠ tuto možnost přijetí. Vlastně proběhla i konzultace s SPC.

- Jaké jsou reakce vašeho dítěte na LMŠ?

Ty nejlepší.

- Navštěvuje vaše dítě ještě jinou mateřskou školu?

Dítě nyní navštěvuje první třídu.

- Jak vnímáte spolupráci s LMŠ?

Bezchybná a vroucí spolupráce.

Příloha 4 – Strukturovaný dotazník s průvodcem LMŠ a ekocentrum Berounka z. s.

- Dítě se speciálními vzdělávacími potřebami (dále jen SVP) bylo přijato do LMŠ počátkem školního roku nebo až v jeho průběhu?

Dítě docházelo do lesního klubu, ještě jsme nebyly LMŠ

- Má vaše LMŠ kritéria, podle kterých přijímá žáky se SVP? Případně jaká?

Kritéria jsou popsána ve ŠVP

- Spolupracujete se školským poradenským pracovištěm, příp. s jinými odborníky? Jak tato spolupráce probíhá?

Ano, konzultace

- Máte pro dítě se SVP asistenta pedagoga či osobního asistenta? Jak tato spolupráce probíhá?

Maminka byla asistentem

- Máte vytvořený plán pedagogické podpory nebo individuální vzdělávací plán pro dítě?

Ano

- Jsou aktivity, ve kterých je dítě se SVP výrazně omezeno?

Záleží na typu speciální vzdělávací potřeby, nastavujeme po konzultaci s odborníky

- V čem si myslíte, že je výhodné vzdělávat dítě se SVP v LMŠ?

Některé symptomy příroda tlumí

- Jak reagují ostatní děti na dítě se SVP, příp. rodiče ostatních dětí?

Ptají se a je jim vysvětlováno...

- Překvapily vás některé situace během inkluzivního vzdělávání? Případně jaké?

Chlapec se nedokázal v místnosti zastavit a zklidnit, příroda pro něj měla zklidňující efekt.

Příloha 5 – Strukturovaný dotazník s asistentem pedagoga LMŠ a ekocentrum Berounka z. s

- Jakým způsobem probíhá vaše pomoc při začleňování dítěte se SVP? Jste k dispozici všem dětem?

Především zvýšený dohled a pomoc při WC a při jídle. Pomáhala jsem pouze svému chlapci.

- Máte možnost porovnat asistenci dítěti z běžné mateřské školy a LMŠ? Pokud ano, jaké jsou rozdíly?

Osobní zkušenost nemám. Mé dítě navštěvovalo 4 dny MŠ montesory a 1 den LMŠ. Asistence v LMŠ v našem případě byla určitě méně náročná než v uzavřené školce, kde se dítě musí podřídít většímu množství pravidel. Dále zde je větší důraz, aby dítě nerušilo ostatní, což vyžaduje od asistenta více energie.

- Jaké vzdělání máte pro výkon asistenta pedagoga?

Kurz Asistent pedagoga.

- V čem si myslíte, že je výhodné vzdělávat dítě se SVP v LMŠ?

V LMŠ má dítě více volnosti a možnosti pohybu a projevu. Více se pohybuje, není tolik omezováno množstvím pravidel.

- V čem si myslíte, že je nevýhodné vzdělávat dítě se SVP v LMŠ?

Po přechodu do školy pak může být problém se právě začlenit do chodu výuky, kdy dítě nemusí být zvyklé na určitý jiný režim než je v LMŠ.

Příloha 6 – Strukturovaný dotazník s rodičem dítěte se SVP LMŠ a ekocentrum Berounka z. s

- Od kolika let navštěvuje vaše dítě LMŠ?
Asi od 5.
- Kolik dní v týdnu vaše dítě do LMŠ chodí?
1
- Proč jste se rozhodli, že vaše dítě bude navštěvovat LMŠ?
Volnost pohybu a projevu, méně omezení.
- V čem si myslíte, že je výhodné vzdělávat vaše dítě v LMŠ?
Výhodou je možnost pobytu venku na čerstvém vzduchu, určité otužení zdraví. Pozitivní působení pobytu v přírodě. Volnost a větší možnost pohybu.
- V čem si myslíte, že je nevýhodné vzdělávat vaše dítě v LMŠ?
Možná horší adaptace při přechodu do klasické školy.
- Jakým způsobem probíhalo přijetí dítěte do LMŠ?
Běžným.
- Jaké jsou reakce vašeho dítěte na LMŠ?
Velmi pozitivní.
- Navštěvuje vaše dítě ještě jinou mateřskou školu?
Ano.
- Jak vnímáte spolupráci s LMŠ?
Naprosto bez jakýchkoliv problémů.

Obecně si myslím, že záleží na osobnosti dítěte jaká školka mu vyhovuje. Mě se líbila možnost kombinace obou. Ale dítě bylo spokojenější v LMŠ.

Příloha 7 – Strukturovaný dotazník s průvodcem LMŠ Lesmír

- Dítě se speciálními vzdělávacími potřebami (dále jen SVP) bylo přijato do LMŠ počátkem školního roku nebo až v jeho průběhu?
Na začátku školního roku.

- Má vaše LMŠ kritéria, podle kterých přijímá žáky se SVP? Případně jaká?
Rozhodujeme se podle konkrétní situace, podle typu SVP, vytíženosti pedagogů, stávajícího kolektivu a po rozhovoru s rodiči.

- Nastala situace, kdy jste dítě se SVP do vaší LMŠ nepřijali, popřípadě museli vyloučit? Pokud ano o jakou situaci se jednalo?

Ano, měli jsme už ve školce jiné dítě s SVP či děti a další už nebylo možné přijmout, nebyl asistent či tomu bránily jiné okolnosti, třeba typ SVP.

- Jaké podmínky bylo potřeba vytvořit proto přijetí dítě se SVP?

Zajistit asistenta, vysvětlit situaci ostatním rodičům i dětem. Projít průběh dne a najít chvíle, kdy se do programu zapojit může a naopak.

- Spolupracujete se školským poradenským pracovištěm, příp. s jinými odborníky? Jak tato spolupráce probíhá?

Spolupracujeme podle potřeby s PPP, SPC či ranou péčí. A jsme s jejich přístupem spokojeni.

- Jaký stupeň podpůrného opatření má dítě se SVP ve vaší LMŠ? Jaká konkrétní podpůrná opatření dítě má?

3. stupeň, asistenta

- Máte pro dítě se SVP asistenta pedagoga či osobního asistenta? Jak tato spolupráce probíhá?

Asistenta, spolupráce byla výborná, náš asistent má mimořádný talent nacítit atmosféru třídy, vnímat potřeby svěřeného dítěte, a to vše dobře skloubit.

- Máte vytvořený plán pedagogické podpory nebo individuální vzdělávací plán pro dítě?

IVP

- Jsou aktivity, ve kterých je dítě se SVP výrazně omezeno?

To je individuální podle typu SVP. Nedá se to zobecnit.

- V čem si myslíte, že je výhodné vzdělávat dítě se SVP v LMŠ?

Opět, nedá se to zobecnit. Pro některé děti to je velice přínosné, ale záleží na typu SVP.

- V čem si myslíte, že je nevýhodné vzdělávat dítě se SVP v LMŠ?
To se nedá zobecnit. Je to hodně individuální.
- Jak reagují ostatní děti na dítě se SVP, příp. rodiče ostatních dětí?
Podle toho, jak se jim dobře situace na začátku osvětlí.
- Překvapily vás některé situace během inkluzivního vzdělávání? Případně jaké?
To, jak jsou děti schopné v předškolním věku přijmat jinakost.
- Jaké vzdělání mají pedagogové v LMŠ?
Předškolní pedagogika, Asistent pedagoga, Chůva a další nepedagogické vzdělání.

Příloha 8 – Strukturovaný dotazník s rodičem dítěte se SVP LMŠ Lesmír

- Od kolika let navštěvuje vaše dítě LMŠ?
Syn navštěvoval školku od 3,5 roku až do 7,5 roku, kdy po odkladovém roku odešel do školy.
- Kolik dní v týdnu vaše dítě do LMŠ chodí?
Syn chodil dva dny v týdnu dopoledne, později dva celé dny.
- Proč jste se rozhodli, že vaše dítě bude navštěvovat LMŠ?
Protože je nám filosofie lesních školek blízká obecně a synovi i velmi vyhovoval vstřícný a respektující přístup pedagogů. Zároveň se jedná o velmi živé a pohyb vyžadující dítě, takže bylo super, že mohl většinu času trávit v přírodě a nebyl nucen do společných aktivit, ani aktivit u stolečku.
- V čem si myslíte, že je výhodné vzdělávat vaše dítě v LMŠ ?
Vyhovovalo nám klidné a láskyplné prostředí, které našeho syna činilo šťastným, což pro nás bylo zásadní. Důležitý byl především přístup pedagogů respektující jeho jinakost a specifické potřeby ve všech ohledech od potřeby pohybu, nepotřeby spánku až po individuální stravovací potřeby. Velmi také oceňujeme, že syn dostal možnost vzdělávat se v kolektivu neurotypických vrstevníků co nejdéle.

- V čem si myslíte, že je nevýhodné vzdělávat vaše dítě v LMŠ ?

V našem případě asi v ničem. Syn se ve školce všeobecně setkal s přijetím a měl skvělého asistenta, který mu byl průvodcem i přítelem. Myslím, že ve školce nemohl být spokojenější. Pokud jde o čistě vzdělávací stránku, jinde by možná dbali na to, aby se učil více v klidu sedět a pracovat, ale nedomnívám se, že by to byl zrovna v jeho případě ten nejlepší přístup.

- Jakým způsobem probíhalo přijetí dítěte do LMŠ?

Syn byl do školky přijímán v době, kdy ještě neměl diagnózu, pouze podezření, na vyšetření jsme čekali. Byl bez plen, motoricky velmi šikovné dítě nicméně s velkou poruchou pozornosti a komunikace a pro pečujícího člověka velmi fyzicky náročné – často pobíhal, utíkal, neposlouchal, i když rozuměl. U zápisu jsme to vše probrali, po prvním měsíci ve školce bylo jasné, že to bez asistenta nepůjde zejména proto, že člověk stále musí hlídat, aby někam neutekl. Po měsíci jsme asistenta sehnali a nejprve ho první roky platili sami, po vstupu Lesmíru do rejstříku škol již mzdové náklady na asistenta nesl úřad. Musím ocenit přístup školky ve všech ohledech. Jistě by pro ní bylo jednodušší se na nás vykašlat a odkázat nás na speciální školku tak, jak by to udělali v jakékoliv jiné školce.

- Jaké jsou reakce vašeho dítěte na LMŠ?

Syn školku miloval. Chodil do ní rád, i si na ní rychle zvykl, když byl ještě malý (přestože nedlouho před tím byl hodně fixovaný na rodiče a hlídání i v rámci rodiny bylo spíš nemožné, protože plakal). A musím říct, že si oblíbil nejenom místo samotné, ale i své dva asistenty (v lidské i psí podobě), ostatní pedagogy ve školce, ale hlavně i kolektiv dětí, který ho velmi pěkně přijal. Zejména starší holčičky o něj velmi hezky pečovaly a pomáhaly mu.

- Navštěvuje vaše dítě ještě jinou mateřskou školu?

Ne.

- Jak vnímáte spolupráci s LMŠ?

Spolupráce s Lesmírem byla skvělá. Paní ředitelka se vždy snažila najít řešení, jak Štěpánka zapojit (třeba i do školky v přírodě), i když to ne vždy bylo snadné.

Komunikace s asistentem i ostatními pedagogy byla vždy naprosto skvělá – lidská a respektující a za to jsme velmi vděční.

Příloha 9 – Strukturovaný dotazník s průvodcem LMŠ Větvicka

- Dítě se speciálními vzdělávacími potřebami (dále jen SVP) bylo přijato do LMŠ počátkem školního roku nebo až v jeho průběhu?

Od září

- Má vaše LMŠ kritéria, podle kterých přijímá žáky se SVP? Případně jaká?

Kritéria jsou stejná jako pro všechny děti. Dbáme na komunikaci mezi rodiči a pedagogy.

- Nastala situace, kdy jste dítě se SVP do vaší LMŠ nepřijali, popřípadě museli vyloučit? Pokud ano o jakou situaci se jednalo?

Nenastala

- Jaké podmínky bylo potřeba vytvořit proto přijetí dítě se SVP?

Obeznámili jsme ostatní rodiče a děti

- Spolupracujete se školským poradenským pracovištěm, příp. s jinými odborníky? Jak tato spolupráce probíhá?

Pokud je potřeba obracíme na PPP. S prosbou nás vždy vyslyší a poradí. Máme sestaven seznam kontaktů na odborníky, které v případě potřeby můžeme oslovit.

- Jaký stupeň podpůrného opatření má dítě se SVP ve vaší LMŠ? Jaká konkrétní podpůrná opatření dítě má?

3. PO, asistent pedagoga

- Máte pro dítě se SVP asistenta pedagoga či osobního asistenta? Jak tato spolupráce probíhá?

Holčičce asistenta pedagoga dělala její matka. Snažila se pomoci i během chodu v LMŠ.

- Máte vytvořený plán pedagogické podpory nebo individuální vzdělávací plán pro dítě se SVP?

IVP byl sestavený matkou.

- Jsou aktivity, ve kterých je dítě se SVP výrazně omezeno?

Holčička se účastnila všech aktivit. Jen pokud jsme měli „cyklo den“, tedy den kdy si děti mohou přinést své kola. Holčička na kole nejezdila.

- V čem si myslíte, že je výhodné vzdělávat dítě se SVP v LMŠ?

Malá skupina dětí a přítomnost dvou až tří průvodců denně umožňuje individuální přístup k dítěti. Zároveň prostředí – podnětné a zdravé, dostatek fyzického pohybu a respektování dalších základních potřeb usnadňuje začlenění dětí se speciálními vzdělávacími potřebami i dětí nadaných.

- Jak reagují ostatní děti na dítě se SVP, příp. rodiče ostatních dětí?

Všichni byli předem seznámeni.

Příloha 11 – Strukturovaný dotazník s asistentem pedagoga LMŠ Větvička

- Jakým způsobem probíhá vaše pomoc při začleňování dítěte se SVP?

Pomoc při jídle, oblékání. Jinak jsem nechávala své dceři volný prostor, pokud nikoho neohrožovala

- Máte možnost porovnat asistenci dítěti z běžné mateřské školy a LMŠ? Pokud ano, jaké jsou rozdíly?

Nemám

- Jaké vzdělání máte pro výkon asistenta pedagoga?

Kurz asistenta pedagoga

Příloha 12 – Strukturovaný dotazník s rodičem dítěte se SVP SVP LMŠ Větvička

- Od kolika let navštěvuje vaše dítě LMŠ?

Od 4 let

- Kolik dní v týdnu vaše dítě do LMŠ chodí?

Jeden den v týdnu

- Proč jste se rozhodli, že vaše dítě bude navštěvovat LMŠ?

Respektující prostředí, pobyt v přírodě, malý kolektiv, komunitní školka

- Jakým způsobem probíhalo přijetí dítěte do LMŠ?

Rozhovor s ředitelkou a pedagogy LMŠ

- Jaké jsou reakce vašeho dítěte na LMŠ?

Ve školce je šťastná, jen chodí domů poměrně hodně unavená

- Navštěvuje vaše dítě ještě jinou mateřskou školu?

Nenavštěvuje

- Jak vnímáte spolupráci s LMŠ?

Velmi úzká spolupráce, otevřená komunikace, možnost zapojení se do chodu školky